

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

تحکیم خانواده

زندگی شاد؛ آرام و خدایی

معاونت فرهنگی سازمان جهاد دانشگاهی کرمانشاه

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

فصل اول: خانواده و اهمیت ازدواج

مقدمه:

سپاس و ستایش بیکران، خداوند یگانه رحمان را سزاست که در روی کره ای متحرک کوه و صحرا؛ جزیره و دریا و جاندار آفرید و انسان را پدید آورد، تا ظلمتکده تیره و تاریک زمین را به نور صفا زینت بخشد و در میان خرابی آبادی آرد. از میان کره زمین که به صورت جمادی بی شعور ساخته شده بود، نبات و حیوان بر افراشت و بر تارک سرش انسانی خردمند گذاشت و او را برهمة اقطار جهان فرمانروا ساخت، تا از میان کره ای خاکی و تاریک، جنبش و حرکت، سعادت و عزت و عیش و عشرت پدید آورد. نور و صفا، نغمه و نوا، تکامل و تعالی، دستگیری و رحمت و عطوفت، همگی از میان همین کره تیره و ظلمانی برخاست و همگی از برکت عقل و احساس بود که به انسان عنایت فرمود، تا با وی انس و الفت گیرد. میان پسر و دختر بیگانه و نا آشنا، مودت و رحمت مقرر داشت تا یکدیگر را در آغوش گیرند، تولد و تناسل نمایند تشریک مساعی کنند. محیط آبادی را که از پدران و مادران خود به ارث گرفته اند آباد تر کنند. و درود و رحمت به روان مطهر رسولان مخصوصاً حضرت محمد مصطفی (ص) و خاندان معصوم آن حضرت (صلوات الله اجمعین) که همگان عمر عزیز خود را در راه رسانیدن انسان به اوج تکامل و سعادت معروف داشتند و در پیمودن این راه از بذل جان شیرین خود دریغ ننموده.

خانواده مناسب ترین نظام برای تامین نیازهای مادی، روانی و معنوی بشر بوده و بهترین بستر برای تامین

امنیت و آرامش روانی اعضا و پرورش نسل جدید و اجتماعی کردن فرزندان می باشد.

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

در عصر حاضر نظام خانواده دچار مشکلات و چالش های اساسی گردیده و حتی گاه اساس و تمامیت آن را نیز زیر سوال برده است.

اختلافات خانوادگی، طلاق، فرزندان بی سرپرست و بزهکاری نوجوانان و جوانان نشان دهنده مشکلات اساسی در خانواده است.

در واقع دوری از هویت ملی و دینی، خانواده ها را دچار بحران کرده است و همه این مشکلات نشان می دهد که خانواده نیازمند توصیه های تربیتی و روانشناختی و اخلاقی بسیاری برای رویارویی با پیچیدگی های زندگی کنونی هستند.

البته خوشبختانه ما بخاطر عقبه چند هزار سال فرهنگ و تمدن و دسترسی به متون دینی برون رفت از بحران های خانواده برایمان امکان پذیر است. متون دینی ما، هم برای ساختار خانواده و هم برای اهداف تشکیل خانواده برنامه منسجم ارائه نموده است و یکی از مشکلات اساسی ما در جامعه بی توجهی به این متون و دستورات الهی است.

خانواده یکی از نهادهای مهم جوامع بشری است و در واقع زیر بنایی ترین و اولین نهاد اجتماع به شمار می رود. تاثیر شگرف خانواده بر رشد و شکوفایی افراد و جامعه بر هیچ کس پوشیده نیست و به همین دلیل خانواده از منظر همه ادیان آسمانی به خصوص دین مبین اسلام از جایگاه ویژه ای برخوردار است به حدی که ازدواج و خانواده محبوب ترین و عزیزترین بنا نزد خداوند سبحان معرفی شده است.

در حدیثی از رسول مهربان اسلام (ص) آمده است که درهای رحمت الهی و نزول برکات در هنگام عقد

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

ازدواج و هنگام نگاه کردن فرزند به چهره والدین گشوده می شود که این حدیث اهمیت و جایگاه خانواده و ازدواج را نشان می دهد.

سیر تاریخی خانواده در اسلام:

بر اساس متون دینی خداوند سبحان از ابتدای حیات بشری پیامبرانی را از میان انسانها برای هدایت آنها برگزیده است تا به تدریج آداب زندگی اجتماعی مطلوب را به آنها بیاموزند و در نهایت خانواده شکل بگیرد. دانشمندان مسلمان از صدر اسلام تا کنون به مسائل خانواده توجه داشته اند و وظایف و حقوق متقابل اعضای خانواده را مورد تاکید قرار داده اند که به برخی اط این آرا اشاره می کنیم:

ابن سینا:

دانشمند بزرگ قرن ۴ و ۵ هجری به بیان اهمیت خانواده و ارکان آن و چگونگی روابط میان زن و مرد می پردازد. وی هدف از تشکیل خانواده را انگیزه های اقتصادی، اجتماعی، محبت، آرامش و رفع نیازهای جنسی دانسته ابن سینا زن را شریک اقتصادی و امین مرد و همکار و یاور وی در اداره منزل و مایه آرامش و سکون او می داند. وی معتقد است برای تشکیل یک مدینه فاضله، باید اصولی بر ازدواج حاکم شود از جمله:

۱- تشویق و ترغیب مردم به ازدواج تا بقای نسل بشر تضمین شود.

۲- ازدواج باید به صورت علنی و آشکارا صورت گیرد تا نسبت های خانوادگی مشخص شود.

۳- سن ازدواج باید منوط به حدی از رشد جسمانی و عقلانی باشد که فرد در اداره خانواده موفق باشد.

سازمان مجاهدانشاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

ویژگی های زن و مرد از دیدگاه ابن سینا:

از نظر ابن سینا زن باید دارای حیا و دین داری مهربانی امین شوهر بودن وقار هیبت و ...

تسلطی بخش همسر باشد و مرد نیز علاوه بر این ویژگی ها در روابط با همسر و اداره نهاد خانواده سه

اصل مهم دیگر را نیز دارا باشد:

۱- هیبت : اساس تدبیر مرد در خانواده است مرد باید در خانه احترام خود را نگه دارد و به وعده هایش عمل کند .

اگر مرد از هیبت برخوردار نباشد زن ویس را کوچک می شمارد و زن و فرزندوقعی برای مرد قائل نخواهند بود.

۲- تکریم : مرد باید زن را بزرگ بدارد و او را تکریم کند وی معتقد است تنها راه نفوذ در همسرتکریم است و اجبار و تهدید راه بجایی نمی برد.

۳- اشتغال : تامین معیشت بر عهده مرد گذاشته شده است.

غزالی:

از عالمان بزرگ اخلاق که در قرن ۵ می زیست به آدابی در زندگی معتقد بود که به استحکام

بنیان خانواده کمک می کند از جمله:

۱- در مراسم ازدواج مهمانی برگزار کند

۲- در برخورد با زن اخلاق نیکو در پیش گیرد

۳- با همسر با مزاح و روی خوش برخورد کند ولی افراط نکند

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

۴- در غیرت اعتدال را رعایت کند

۵- در مخارج زندگی سخت گیری نکند و در عین حال اسراف نکند

۶- به درک و لذت متقابل بیاندیشد.

خواجه نصیرالدین طوسی:

وی در قرن ۷ می زیست و سه ویژگی هیبت تکریم و اشتغال را مورد تاکید قرار می دهد و در مورد حفظ

کرامت زن و احترام گذاردن به او می گوید:

۱- رسیدگی به وضعیت اقتصادی و ظاهری همسر

۲- در مسائل خانوادگی با زن مشورت نماید

۳- در تصرف امور منزل دست او را باز بگذارد

۴- با خویشان همسر رابطه خوبی داشته باشد

۵- به پیوند زناشویی پایبند باشد (عشق متعهدانه)

خواجه نصیر با چند همسری به شدت مخالف است و معتقد است مرد در منزل مانند دل در بدن است و

همان طور که یک دل نمی تواند منبع دو حیات باشد یک مرد نیز نمی تواند دو منزل اداره کند.

وی می گوید زن شایسته شبیه مادر و دوست است. شبیه مادر چون حضور او در خانه مایه آرامش است و

شبیه دوست چون طرف مقابلش را بخوبی درک می کند.

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

فیض کاشانی:

ملا محسن فیض کاشانی در قرن ۱۱ می زیست و فلسفه ازدواج را آرامش می داند و معتقد است تنها با داشتن روابط مناسب در زندگی است که زن و شوهر می توانند با دشواری ها و خستگی های ناشی از زندگی روزانه مقابله کنند.

وی یکی از وظایف والدین را نسبت به فرزندان خود آموزش نحوه برخورد با همسر و زندگی خانوادگی اعلام کرده است. وی به دخترش در هنگام ازدواج توصیه می کند:

((دخترم، از آشیانه ای که در آن بزرگ شدی، به سوی جایگاهی می روی که شناخت کافی از آن نداری و

همنشینی که هنوز با او انس نگرفتی، در مقابل او متواضع باش، تا او مایه سربلندی ات باشد، به منزله

گهواره ای برای او باش تا او تکیه گاهت باشد؛ از او اطاعت کن تا او مطیعت باشد؛ او را به خشم نیاور و از او

دوری مکن.))

علامه طباطبایی:

وی در تفسیر قرآن به قرآن المیزان در خصوص آفرینش انسان می گوید: آفرینش انسان به صورتی است که

زن و مرد در ساختمان طبیعی بدن؛ مکمل یکدیگرند و هر یک به تنهایی ناقص و محتاج دیگری است. این

نیاز و احتیاج موجب می شود که زن و مرد به سوی یکدیگر حرکت کنند و بدین طریق آرامش می یابند و

این بزرگترین موهبت الهی است که در نهایت موجب تعاون و همکاری میان افراد می شود و مودت ،

سازمان مجاهدانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

محبتی است که اثرش در رفتار ظاهر می شود و رحمت نوعی تاثیر روانی است که از دیدن محرومیت یا نقص کسی پدید می آید و زن و مرد در مودت و رحمت ملازم یکدیگر هستند.

وی در مورد سلسله مراتب افراد در خانواده، به پیروی از آیه شریفه (الرجال قوامون علی النساء) قائل به مدیریت مرد در خانواده است. قیومیت مرد بر زن از نظر مسائل زناشویی است نه به معنای برتری مرد نسبت به زن.

شهید مطهری:

وی معتقد است دین اسلام اصرار فراوانی دارد که محیط خانوادگی آمادگی کامل را برای کامیابی زن و شوهر از یکدیگر داشته باشد و زن و رمی که در این امور کوتاهی کند مورد نکوهش صریح اسلام قرار گرفته است.

به اعتقاد شهید مطهری از میان ادیان الهی، دین اسلام بیشترین توجه خود را به بعد جنسی زندگی خانوادگی معطوف کرده و این امر را مقدس شمرده است. در بعد عاطفی، محیط خانوادگی، محل بروز عمیق ترین روابط و منشا روابط عاطفی در اجتماع است.

وی معتقد است به خانواده باید به دیدگاه سیستمی نگاه شود یعنی افراد در آن در خدمت سیستم باشند و باید روابط اجزا به گونه ای باشد که کل خانواده به عنوان یک واحد به اهداف مورد نظر نائل شود. به نظر ایشان، ازدواج اولین گامی است که انسان از خودپرستی و خود دوستی به سوی دیگر دوستی بر می دارد و منیت ها به (ما) تبدیل می شود.

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

تعریف خانواده؛ اهداف چهارگانه ازدواج و پیامدهای تاخیر در ازدواج:

تعریف خانواده: خانواده گروه کوچکی است که حد فاصل بین فرد و جامعه قرار گرفته است و به مجموعه ای از افراد با روابط سببی (عقد ازدواج) و نسبی (پدری فرزندی خواهری برادری) اطلاق می شود که دارای کارکردهای گوناگون شخصی، جسمانی، اقتصادی و تربیتی می باشد.

سه مرتبه خانواده در اسلام:

۱- خانواده هسته ای (زن و شوهر و فرزندان بدون واسطه)

۲- خانواده میانه (زن و شوهر فرزندان و والدین زن یا شوهر)

۳- خانواده گسترده (زن و شوهر فرزندان والدین زن یا شوهر عمو و عمه و ...)

بیشتر آیات قرآن به خانواده مرتبه اول یعنی هسته ای دلالت دارد. ازدواج مرحله مهمی از تشکیل خانواده

است و از نوعی تقدس برخوردار است و در قرآن ازدواج به عنوان ((پیمانی محکم)) یاد شده است.

(نساء ۲۱) پیمان زناشویی محکم ترین قرارداد اجتماعی است که می توان آن را ناشی از دوستی شدید و

رحمت متقابل بین زن و شوهر دانست که قرآن به آن اشاره کرده است (روم ۲۱) این پیمان فطری، بسیار

محکم و امری و رای ارضای جنسی است و اطمینان زن و مرد به یکدیگر بیش از اطمینان افراد به هم در هر

رابطه دیگر انسانی است. باتوجه به این مطلب انتخاب همسر مناسب بسیار اساسی و از مراحل مهم زندگی

هر فرد است. و لذا باید در انتخاب شریک زندگی نهایت دقت را به خرج داد چرا که زن و مرد در ازدواج به

شدت بر هم اثر می گذارند و اثر می پذیرند.

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

اهداف چهارگانه ازدواج:

۱- پاسخ مشروع به نیازهای جنسی

۲- سکون و آرامش و دوستی متقابل

ازدواج موجب آسایش و آرامش انسان می شود و افراد به زندگی بهتر و بیشتر دلبستگی پیدا می نمایند و به امید اینکه زن و فرزندان در کنار او هستند خود را تنها نمی داند و همین امر موجب تقویت روحیه امید و تلاش و خلاقیت و سازندگی و سیر به سوی پیشرفت و کمال انسان می شود،

همچنان که در آیه ۲۱ سوره روم چنین تسریع دارد ((ومن آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً لتسکنوا الیها وجعل بینکم مودهً و رحمه))

و یکی از آیات لطف الهی آن است که برای شما از جنس خودتان جفتی آفرید تا نزد او آرام گرفته و با هم انس گیرید و میان شما رافت و مهربانی برقرار نمود... وظیفه زن و مرد این است که قدر این آرامش خدادادی را بدانند و با ابزار محبت و دوستی آنرا بیشتر نمایند. علاقه و دلبستگی زوجین نسبت به یکدیگر و نثار خالصانه ترین عشق و محبت از مهم ترین عوامل سرزندگی و موفقیت در زندگی زناشویی است.

۳- حفظ عفت و اخلاق فردی و اجتماعی:

۴- پرورش نسل و تربیت فرزند:

اصل تناسل یعنی داشتن فرزند به منظور حفظ و بقاء نسل یکی از هدفهای مهم دیگر ازدواج می باشد که در همین راستا خداوند بزرگ در قرآن کریم می فرماید: "و الله جعل لکم من انفسکم ازواجاً و لکم من ازواجکم بنین و حفده"، خداوند قرار داد برای شما همسرانی و از همسران شما آفرید فرزندان و نتیجه هایی "

پیامدهای تاخیر در ازدواج:

امروزه به علت تقویت خانواده هسته ای و دشواری اقتصادی متوسط زن ازدواج افزایش یافته است افزایش

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

سن ازدواج در ایران برای خانمها بیشتر از آقایان است و همین زمینه را برای بروز بسیاری از افسردگیها و تقویت احساس گناه شده است که هر دو امر پایه های شخصیتی افراد را دچار تزلزل خواهد کرد.

افزایش سن ازدواج مهار غریزه جنسی را با مشکل مواجه خواهد کرد که در نهایت این غریزه یا سرکوب خواهد شد که منجر به افسردگی خواهد شد و یا در نهایت آزاد گذاشتن این غریزه موجب احساس گناه در فرد می شود که هر دو امر بدون شک پایه های سلامت روان افراد را تخریب می نماید.

در اسلام ازدواج در هر مرحله امری مجاز است البته این امر منوط به بلوغ جنسی و رشد اجتماعی فرد است البته با بررسی اهداف و کارکردهای ازدواج در اسلام می توان زمان مناسب را سالهای آغاز جوانی دانست و به خاطر این اهمیت است که ائمه اطهار(ع) به صراحت توصیه میفرمودند که جوانان در صورت توان ازدواج کنند.

نکته: درست است که ازدواج در جوانی با مشکلات اقتصادی متعددی همراه است لیکن جوانان و دانشجویان عزیز باید مزایای روانی و اجتماعی ازدواج در جوانی را ترجیح دهند و نباید انتظار فراهم شدن همه شرایط مطلوب را در آغاز زندگی داشت. در سوره مبارکه نور آیه ۳۲ آمده است (خداوند در صورت فقر زن و شوهر از فضل خود آنها را بی نیاز خواهد کرد) و در کلمات اولیای دین نیز آمده است که (ازدواج موجب گستردگی روزی می شود). دو دل که با هم صاف و یک رنگ باشد سومی خداست.

البته اسلام برای مهار غریزه جنسی نیز چند پیشنهاد اساسی مطرح می کند از جمله:

۱- روزه گرفتن

۲- پر کردن اوقات فراغت

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

۳- داشتن فعالیت و تمرین ورزشی روزانه جهت تقویت اراده

۴- یادآوری متون دینی و بررسی سرانجام انسان های پاک دامن

آثار روانشناختی ازدواج:

۱- تامین نیازهای جنسی:

برای حفظ و استمرار سلامت و آرامش روانی، اولین نکته تصدیق صریح و درک احساس و جنبه جنسی خویش و جنس مخالف است و افراد می بایست در این زمینه مورد آموزش صحیح قرارگیرند و باید این تلقی که اطلاعات جنسی شرم آور است تغییر یابد و فقر دانش و آگاهی افراد در این خصوص بدون شک خسارات جبران ناپذیری را به بار خواهد آورد. یادمان باشد که تعالیم اسلام مطابق طبیعت انسان است و به همه نیازهای جسمانی و روانی انسانها با نگاه اعتدال توجه نموده است.

۲- آرامش روانی:

از هدفهای مهم ازدواج، تحصیل آرامش روانی و سکون قلبی زن و شوهر است ((از نشانه های خداوند این است که از نوع خودتان، همسرانی برای شما آفرید تا در کنار آن آرامش یابید و میانتان دوستی و رحمت نهاد))

سوره مبارکه روم آیه ۲۱

نیاز به مهر محبت و داشتن شریک زندگی از مهم ترین انگیزه های ازدواج و رسیدن به آرامش است. مطالعات نشان می دهد که کمک مالی، حمایت عاطفی و همکاری سه عامل مهم رضایت در زندگی خانوادگی و رسیدن به آرامش است. خداوند زن و مرد را به لباس تشبیه کرده است چون لباس مایه آرامش است البته لباس نقش های دیگری هم دارد از جمله:

۱- نقاط حساس بدن فرد را می پوشاند

۲- فرد را از سرما و گرما محافظت می کند

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

۳- خطراتی را که ممکن است بدن را تهدید کند را می‌کاهد

۴- مهمترین زینت است

و لذا زن و مرد هم باید این ۴ نشانه را برای هم داشته باشند. هرچقدر دلبستگی زن و مرد به هم بیشتر باشد آرامش بیشتری هم اتفاق می‌افتد.

۳- رشد و تکامل شخصیت:

از آثار مهم ازدواج رشد شخصیت و کمال معنوی زن و شوهر است. از جنبه معنوی در کلمات اولیای دین (ع) تصریح شده است که فرد با ازدواج نیمی از دین خود را کامل می‌کند و ارزش اعمال عبادی او چندین برابر افراد مجرد می‌شود. از جنبه دیگر فرد با ازدواج کردن اخلاق و عفت خود را بهتر حفظ می‌کند. تعبیر لباس بودن زن و شوهر برای یکدیگر به آن اشاره شد، به حفظ هریک از آنها توسط دیگری از مفاسد اخلاقی و آلودگی‌های جنسی اشاره دارد.

همین مسئله نه تنها درجه معنوی فرد را بالا می‌برد، بلکه به نوعی شخصیت او را رشد می‌دهد. اگر فرد ازدواج نکند ممکن است در اثر فشار نیازهای جنسی به رفتارهای خلاف اخلاق کشیده شود. انجام چنین رفتارهایی باعث احساس بروز گناه و حقارت در فرد می‌شود و همین امر به عزت نفس او آسیب می‌رساند. کاهش ارزش داوری مثبت فرد نسبت به خود، مانعی برای تلاش فرد در جهت رشد و تکامل است. یکی از زمینه‌های مهم رشد شخصیت برخورداری از عزت نفس بالاست که ازدواج در آن موثر است. زن و شوهر معمولاً همدیگر را دوست دارند و می‌ستایند. به تعبیر پیاژه در ازدواج فرد از خود میان بینی به سوی

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

میان واگرایی حرکت می کند و ایثار و فداکاری فرد برای همسر و فرزندانش تجلی این حرکت است. همین امر موجب افزایش عزت نفس آنها می شود، همان گونه که گذشت ازدواج زمینه مناسبی برای ارضای نیازهای روانی از جمله نیاز جنسی است. ارضای مناسب نیازها نیز عامل دیگری برای افزایش عزت نفس است. تجربه های همسر شدن و پس از آن پدر یا مادر شدن، نوعی کمال شخصیت محسوب می شود. همانگونه که شهید مطهری بر نقش ازدواج در کمال و رشد شخصیت تاکید کرده است. این تجربه ها موجب می شود فرد دیگران را بخشی از وجود خود احساس کند و این نوعی توسعه خود است. پیازه حرکت از خود میان بینی به سوی میان واگرایی را سیر تحول کودک دلیل تحول شخص به مرحله بالاتری می داند. در ازدواج نیز فرد از خود میان بینی به سوی میان واگرایی حرکت می کند. ایثار و فداکاری فرد برای همسر و فرزندانش، تجلی این سیر تحولی است.

۴- زمینه سازی برای تربیت فرزند:

استمرار نسل انسانی و پرورش افراد برای آینده جوامع، از اهداف مهم ازدواج است که دین اسلام بسیار بر آن تاکید می کند و آن را موجب افتخار خود می داند. در بعد فردی بیشتر انسانها علاقه دارند که نسل آنها استمرار یابد و فرزندانی از خود داشته باشند. زنان در این بعد قوی تر هستند. انگیزه مادری در زنان را برخی مولفان با استناد به آیاتی از قرآن پذیرفته اند. یکی از این آیات به مادر حضرت موسی (ع) اشاره می کند که دلش از هر چیز جز یاد فرزند فارغ بود و در اثر فراق فرزند به حدی دچار غم و اضطراب شده بود که تنها با عنایت خداوند توانست خویش را حفظ کند. به هر حال رابطه زیستی مادر و فرزند که در مرحله

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه معاونت فرهنگی

موجود زیست شناختی واحدی محسوب می شوند و فرزند وابستگی کامل حیاتی به مادر دارد و سپس تا چند ماه فقط از او تغذیه می کند , موجب روابط عاطفی شدید و عمیق بین آن دو است , به گونه ایی که عمیق ترین رابطه عاطفی , تعلق مادر و فرزند است . همچنین رابطه عاطفی با پدر نیز در همه فرهنگها عمیق و گسترده است . روابط عاطفی بین والدین و فرزنداها, ارضا کننده, نشاط بخش و آرامش دهنده دوطرف است , و افزون بر آن منشا برقراری روابط عاطفی مناسب فرزندان با همسران آینده و سایر افراد جامعه است . همچنین گفته شده است که منشا بسیاری روابط عاطفی از قبیل دوستی , کمک به دیگران و همدلی , همین روابطی است که در خانواده برقرار می شود.

۵- گسترش روابط اجتماعی از طریق خویشاوندی :

از آثار روانشناختی ازدواج گسترده شدن روابط اجتماعی هریک از زن و مرد است . در اثر ازدواج رابطه جدیدی ایجاد می شود که دو شاخه خویشاوندی را در پی دارد . با تولد فرزندان و استمرار نسل آنان خویشاوندی نسبی یا خونی گسترش می یابد و در هر ازدواج خویشاوندی سببی پدید می آید که بین هر یک از زن و مرد با افراد جدیدی برقرار می شود . قرآن به این دو خویشاوندی اشاره کرده است . در این خصوص هرچه ازدواجهایی غیرفامیلی بیشتر شود رابطه هایی بیشتری بین مردم پدید می آید . در عصر حاضر هرچند خانواده هسته ای گسترش پیدا کرده و شهر نشینی و دور شدن فاصله ها موجب تقویت این نوع خانواده شده است . همانگونه که در تعریف خانواده بیان شد , تعالیم اسلام خانواده را در رابطه با خویشاوندان در نظر می گیرد و در صدد است محدودیت های ناشی از خانواده هسته ای را در پرتو روابط با

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

خویشاوندان به عنوان جزیی از نظام خانواده جبران کند . اکنون روابط خویشاوندی و ابعاد مختلف این موضوع را بررسی خواهیم کرد . از آنجایی که دخالت های خانوادگی یکی از دلایل اصلی گسترش طلاق در جامعه است لذا آشنایی با چند و چون این امر می تواند به بهبود شرایط کمک کند.

برخی فواید روابط خویشاوندی:

۱- برون ریزی عاطفی (تخلیه هیجانی)

۲- بیان مسائل و مشکلات زندگی

۳- مشورت و نظر خواهی در امور

۴- استفاده از تجربه ها و کسب آگاهی های مفید برای زندگی خانوادگی

۵- مقابله با تنیدگی های جسمی و روانی

۶- تعدیل افکار منفی و غیر واقعی

۷- جلوگیری از بلا و مرگ ناگهانی

۸- آرامش و نشاط بخشیدن به افراد

۹- طولانی شدن عمر

آسیب شناسی روابط خویشاوندی:

۱- در روابط خویشاوندی باید به عدالت رفتار کرد

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

۲- روابط خویشاوندی نباید مانع عمل به دستورات الهی باشد

۳- نباید به دروغ به نفع خویشاوندان شهادت بدهیم

۴- نباید روابط خویشاوندی منجر به پارتی بازی در درون سازمانها باشد

۵- پرهیز از تمسخر دیگران

۶- پرهیز از عیب جویی و غیبت

۷- پرهیز از دخالت های بی مورد و گاه مضر در زندگی دیگران

۸- پرهیز از رقابت و چشم و هم چشمی در تجملات و امور دنیوی

فصل دوم: ملاک ها و معیارهای انتخاب همسر

ازدواج در منطق قرآن کریم زمینه ساز ایجاد آرام بخش ترین رابطه ها و آغازگر زندگی خانوادگی همراه با مودت و رحمت است. اما هنگامی که زندگی آن گونه که افراد توقع دارند، پیش نمی رود، اکثر زوج ها به حالتی از ناباوری و سرخوردگی زناشویی می رسند. سرخوردگی زناشویی کاهش تدریجی دلبستگی عاطفی است که شامل کاهش توجه در رابطه با همسر، بیگانگی عاطفی و افزایش یک نوع بی علاقه‌گی و بی تفاوتی نسبت به همسر است. اینک این سؤال مطرح است که چرا این کانون آرامش، مودت و رحمت جای خود را به سرخوردگی، ناسازگاری و خشونت می دهد و در مواردی نه چندان اندک نتیجه ای جز طلاق و جدایی ندارد؟

بررسی های به عمل آمده نیز حاکی از آن است که ۷۷٪ از خانواده های طلاق، اظهار نموده اند که هنگام ازدواج اختلاف پیدا کرده اند. آمارهای فوق گویای این مطلب است که در مواردی که بیان آن گذشت، شناخت دو طرف از یکدیگر تا حدی ناقص و محدود است که به مجرد ازدواج و تنها با گذشت زمانی اندک از زندگی مشترک پی به

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

ناهماهنگی خود می برند و ادامه آن را ناممکن می شمارند. بر اساس آمارهای فوق، کهبخش اندکی از تحقیقات انجام شده در این خصوص است، ضعف شناخت در انتخاب همسر از جمله عوامل مؤثر در عدم سازگاری همسران جوان به شمار می رود. چنانچه بتوان بینش و آگاهی جوانان در شرف ازدواج را در مورد انتخاب همسر افزایش داد، می توان به وقوع ازدواج های موفق و کاهش نرخ طلاق در جامعه امیدوار بود.

هر چند ضعف شناخت می تواند ناشی از کمبود آگاهی در مورد خصوصیات فرد مورد نظر باشد. اما عدم توجه به مهم ترین معیارهای انتخاب همسر نیز عامل عدم موفقیت بسیاری از ازدواج ها به شمار می رود. اسلام به عنوان دین برخوردار از نظام جامع، که سعادت انسان را تضمین می کند، در خصوص موضوع انتخاب همسر نیز معیار های متعددی را ارائه کرده که در نظر داشتن آنها، زمینه ساز تأسیس خانواده مطلوب به شمار می رود.

روان شناسان و متخصصان خانواده معتقدند: ((هر اندازه زن و مرد قبل از ازدواج اطلاعات صحیح تر و دقیق تری نسبت به یکدیگر داشته باشند، بهتر می توانند موفقیت و یا شکست زناشویی خود را پیش بینی کنند)) هم چنین پژوهش ها نشان می دهد که تا حدود زیادی خوشبختی و بدبختی زن و مرد را از ابتدای زندگی مشترکشان می توان پیشگویی کرد و به بیان دیگر بسیاری از مشکلات آنها قابل پیشگیری خواهد بود. به همین جهت، امروزه آموزش پیش از ازدواج زوجهای جوان، یک ضرورت مسلم تلقی می شود. هراندازه دختر و پسر اطلاعات بیشتری در جهت شناخت خود و همسر آینده شان داشته باشند و ملاکهای معقول تری را برای انتخاب همسر در نظر بگیرند، در زندگی زناشویی خود با مشکلات و ناسازگاریهای کمتری مواجه خواهند بود.

جوانان عزیز باید توجه داشته باشند که خانواده، به مثابه دژ استوار و نهادی مقدس، بیشترین مسؤولیت را در رشد و تحول، تربیت و تعالی و سعادت وجود انسان بر عهده دارد.

مطالعات نشان می دهد که افراد تمایل دارند، همسرانی مشابه خود برگزینند. شاخص های این تشابه عمدتاً

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه معاونت فرهنگی

اعتقادات مذهبی، تحصیلی، فرهنگی، خانوادگی، اقتصادی و اجتماعی می باشد. این گونه افراد زندگی راتقریباً مشابه هم تعریف می کنند و اهداف و رؤیاهای آنان نیز به یکدیگر نزدیک تر است. برای انتخاب همسر باید به چه نکاتی توجه نماییم: قبل از این که به ملاک ها و معیارهای انتخاب همسر پردازیم یک جوان قبل از انتخاب همسر باید از ۳ پیش شرط برخوردار باشد ۱: رسیدن به خودشناسی و درجه ای از بلوغ جسمی، فکری و شناختی ۲ برخورداری از حداقل معیشت برای اداره زندگی ۳ داشتن هدف و انگیزه برای زندگی. با فرض اینکه سه ویژگی فوق محقق شده است حال برای انتخاب همسر چگونه باید رفتار کنیم:

در این نوشتار سعی شده، اصولی ترین معیارها و ملاک های انتخاب همسر شایسته، به جوانان عزیز معرفی شوند، تا در زندگی مشترک، روابط « متناسب » و « همتا » داشته باشند.

صاحب نظران، روان شناسان، متخصصان خانواده، شرایط و ملاکها و ویژگیهایی را برای ازدواج موفق توصیه می کنند.

ملاک های عرفی گزینش همسر:

۱ ملاک های جسمانی: (سلامت ظاهری و جسمانی سن همسران زیبایی و جذابیت چهره و ...

اندام) مردان بیش از زنان تحت تاثیر زیبایی قرار می گیرند. (توانایی بچه دار شدن رنگ پوست و ...)

نکته: زیبایی و جذابیت ظاهری یکی از ملاکهای مهم در پیوند ازدواج و استمرار آن است. حصول میل و علاقه متقابل و برطرف شدن نیازهای جنسی، مبتنی بر احساس زیبایی زن و مرد نسبت به یکدیگر است.

جذابیت و کشش زیبایی، خصوصیتی طبیعی است که در متون اسلامی شواهدی بر آن وجود دارد

خوبی را نزد خوبرویان بجوئید؛ زیرا اعمال و رفتار آنان برای نیکویی و شایسته تر است « و ... خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد»

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

اگر در ازدواج میل و علاقه وجود نداشته باشد، زمینه نارضایتی خانوادگی از ابتدا فراهم می شود؛ بنابراین، علاقه و میل فردی که قصد ازدواج دارد، اهمیت بسیاری دارد و حتی بر میل و نظر والدین ترجیح می یابد. تأکید اولیای دین (ع) بر این پدیده روان شناختی، یعنی گرایش عاطفی به طرف مقابل در زن و مرد در آستانه ازدواج، برای تأمین اهداف مهم ازدواج مانند حصول دوستی و عواطف شدید بین زن و مرد و حمایت روانی آنها از یکدیگر است؛ بنابراین، توجه به زیبایی و جذابیت ظاهری به عنوان یک ملاک، زمینه اساسی میل و علاقه ی دو طرف به یکدیگر را که ملاک مهم دیگری برای گزینش همسر است، فراهم می آورد؛ از این رو، بر اساس تعالیم اسلام نگاه به چهره و اندام فرد مورد نظر به جهت ازدواج، در صورتی که قصد لذتی در آن نباشد، نه تنها مجاز شناخته شده بلکه مورد تأیید قرار گرفته است؛ زیرا این امر زمینه استمرار عواطف مثبت بین زن و شوهر را فراهم می کند. نکته ی درخور توجه آن است که زیبایی و جذابیت مرد یا زن باید نسبت به طرف مقابل و اعضای خانواده هر دو طرف در نظر گرفته شود؛ بنابراین، ممکن است دو فرد از لحاظ جذابیت جسمانی با هم متناسب باشند، هر چند از منظر فرد دیگری یکی از آن دو زیبا به نظر نرسد.

۲ ملاک های روانشناختی: (هوش تحصیلات تشابه در نگرش ها عواطف و شخصیت افراد صفات... اخلاقی) (فروتنی در برابر همسر، سهل گیری و نرم خوئی، امانت داری، سپاس گزاری از همسر، مهربانی و عشقه همسر و صبر و بردباری) (رفتار و ...)

۳ ملاک های اقتصادی: (توانایی اداره خانواده نوع شغل ثروت و درآمد مرد توانایی اداره خانه و خانه ...

سازمان مجاهد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

داری توسط زن کم بودن مهریه و...)

۴ ملاک های اجتماعی: (نوع فرهنگ طبقه اجتماعی قومیت و ملیت دین و مذهب و ...) اعتقادات

دینی در همه جای دنیا در گزینش همسر موثر است مثلاً ۹۸ درصد یهودیها و یا ۹۳ درصد کاتولیکها با هم ازدواج می کنند.

عوامل فرهنگی یکی از شاخصهای مهمی است که یک زوج را به یکدیگر نزدیک می کند. زمینه های

فرهنگی روابط بین آن دو را خلاق، جالب و پویاتر می نماید. هر اندازه فرد با همسر خود وجوه اشتراک

فرهنگی بیشتری داشته باشد، برای سازگاری با او آماده تر و با اختلافات کمتری مواجه می شود.

هر ازدواجی، اگر از ابعاد گوناگون مورد توجه قرار گیرد، ازدواج مرکبی است؛ زیرا علی رغم تلاش طرفین در

انتخاب همسری با تشابهات بیشتر ذاتی و اکتسابی، باز هم زن و مرد تفاوت های بسیار چشمگیری با یکدیگر

خواهند داشت. بنابراین آنان باید یاد بگیرند که با این تفاوت ها زندگی کنند و با حل و فصل تفاوتها و رسیدن به

تفاهم در زندگی مشترک، ثمره این پیوند مقدس یک ازدواج شاد و رضایت بخش باشد

۵ ملاک های خانوادگی: (ازدواج با خویشاوند یا بیگانه در روایات به ازدواج خویشاوندی سفارش شده است.

وضعیت خانواده) (نظر اعضا خانواده در خصوص ازدواج فرد و ملاک آنها دیدگاه های والدین و خانواده) بر فرزندان

از ۲ بعد وراثت و تربیت کاملاً اثرگذار است و لذا وضعیت خانوادگی ملاک مهمی در نزد اسلام برای ازدواج است

(از سبزه مزبله بپرهیز) زن و مردی زیبا در خانواده ای بد. دختر و پسری که درصدد

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

انتخاب همسر هستند، باید سعی کنند حتی المقدور با خانواده هایی شریف و اصیل وصلت نمایند در خانواده های اصیل، پدران و مادران کوشیده اند از نظر اخلاقی و رفتاری برای فرزندان خود نمونه و الگو باشند و بدون تردید پدر و مادر صالح از نظر ارثی نیز سرمایه های بس گرانبهایی را به فرزندان خود انتقال می دهند. دختر و پسر که در یک خانواده اصیل رشد می یابند، سجایای اخلاقی را از پدر و مادر خود به ارث می برند و در برخورد با دشواریها و سختیهای زندگی، هرگز از جاده درستی و راستی خارج نمی شوند.

به عبارت دیگر، پای بندی به آبرو و حیثیت، آنان را از انحراف باز می دارد.

هر اندازه دختر و پسر از نظر ویژگی های گوناگون نزدیک تر باشند، ترکیب آن دو در زندگی زناشویی استوارتر و عمیق تر خواهد بود قاعده همسان همسری یا هم کفو بودن به عنوان یک قاعده جهانی همسرگزینی پذیرفته شده است و تشابه همسران در ملاک های ۵ گانه فوق بسیار حائز اهمیت است زیرا: تشابه موجب جذب بیشتر افراد به یکدیگر می شود و تشابه بیشتر موجب سازگاری بیشتر می شود و در نهایت تشابه به استمرار و استحکام خانواده کمک می کند. اصولاً اختلاف زن و شوهر با هم بر سرتفاوتهاست هرچقدر تشابه بیشتر باشد نقطه جاذبیت آنها نیز برای هم بیشتر خواهد بود. در کلمات اولیای دین (ع) آمده است: همتا و هم شأن به این است که فرد پاکدامن و زندگی با او همراه با آسایش باشد. در جایی دیگر، امام جواد (ع) در پاسخ به نامه ی فردی می فرماید: در مورد نیافتن مثل و مانند، زیاد فکر و توجه نکند بلکه اگر از اخلاق و دین داری خواستگاران رضایت داشت، دختران را به همسری آنان در آورد و گرنه فتنه و فساد بزرگ در زمین ایجاد می شود. امام رضا (ع) نیز فرمود اگر ما می خواستیم اعضای خانواده خود را به افرادی که کاملاً همتا و هم شأن ما باشند، به همسری دهیم، بدون همسر می ماندند.

از مجموع این سه روایت روشن می شود که همتایی در ازدواج امری نسبی است و لازم است در برخی شرایط زمانی و مکانی، از آن صرف نظر شود.

در نتیجه، مناسب نیست اصل ازدواج که یک سنت مهم پیامبران الهی است، به دلیل فراهم نبودن همانند،

ترک شود، و حال آن که ملاکهایی مانند ایمان، اخلاق و سلامت روانی و جسمانی، مطلق به شمار می رود و

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

در صورت تأمین آنها در فرد مورد نظر، ازدواج با او مناسب است. نکته جالب توجه آن است که بسیاری از همسران ائمه اطهار (ع) و پیامبر اکرم (ص) همتا و کفو آنها نبودند، ولی این باعث نمی شد که از ازدواج با آنها خودداری کنند. در مجموع، بر اساس تعالیم اسلام و برخی آیات قرآن، اصل حاکم ازدواج کردن با افراد دارای شرایط لازم مانند ایمان و اخلاق خوب است و نبود سایر ویژگی ها نباید مانع ازدواج شود.

اولویت بندی ملاک های انتخاب همسر از دیدگاه اسلام:

۱) ایمان و باورهای صحیح: ایمان و باورهای دینی به عنوان یک نگرش اصلی و محوری، به طور مستقیم و

غیر مستقیم بر همه ابعاد شخصیت فرد مانند هدف زندگی، ابعاد اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی زندگی و دیدگاه های فرد نسبت به شغل، ازدواج، تحصیل و حتی جنبه های جزئی تری مانند تفریحات، علایق و ترجیحات رفتاری در زندگی، اثرگذار است؛ از این رو، تعالیم اسلام بر ملاک ایمان بیشترین تأکید را دارد.

بدون تردید از مهم ترین عوامل پیوند پایدار و ازدواج موفق و زندگی آرام، همسویی بینش ها و باورهای دینی و پایبندی عملی زوجین به ارزشها و معارف الهی است. بر همین اساس، پسران و دختران خداپاور و پاک اندیش در آرزوی داشتن همسری مؤمن و نیک سیرت و عامل به ارزشهای قرآنی هستند. چنین گرایشی در امر ازدواج، برخاسته از نهاد پاک و فطرت کمال جوی انسان است و خداوند متعال بهترین ازدواج را وصلت پاکان و متقیان با یکدیگر می داند و می فرماید ((و الطیبات للطیبین و الطیبون للطیبات زنان پاک از آن مردان پاک و مردان پاک از آن زنان پاکند)) و در همین رابطه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) می فرمایند ((کسی که به خاطر دین و ایمان زنی، با او ازدواج کند، خداوند همه دنیایش را برای او فراهم می کند.))

۲- حسن خلق: دومین ویژگی لازم برای یک همسر مناسب، حسن خلق است. مراد از حسن خلق در اینجا، رفتارها و تعاملهای مناسب در زندگی، سازگاری و مدارا با افراد است. اساس زندگی زناشویی، سازگاری، تفاهم و همکاری است که این امور فقط در پرتو حسن خلق فراهم می شود. حسن خلق نیز شرطی لازم و ملاکی مطلق برای همسر

سازمان مجاهد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

مناسب است؛ بنابراین، اگر فردی از حسن خلق در حد مناسب برخوردار نباشد، فاقد شرایط لازم محسوب می شود؛ به همین جهت، اولیای دین (ع) به صراحت از ازدواج با افراد بدخلق نهی کرده اند.

در اینجا باید توجه داشت که اگر پس از ازدواج روشن شود که زن یا مرد ناسازگار و بدخلق است، شیوه ی برخورد با موضوع، با مرحله ی گزینش همسر متفاوت است. در این شرایط و در رویارویی با این مشکل، اگر بدخلقی به ناسازگاری شدید بین زن و مرد بینجامد، ادامه زندگی مناسب نیست. اما اگر بدخلقی در حد پایین تر و در برخی شرایط روی دهد، صبر و مدارا و ادامه ی زندگی خانوادگی بهترین شیوه مواجهه با مشکل است. روایاتی که به ثواب صبر و تحمل مرد یا زن در برابر بدخلقی همسر، اشاره دارد. نیز مربوط به چنین شرایطی است. در غیر این صورت، اگر از ابتدا روشن شود که فردی بدخلق است، اصولاً چنین ازدواجی به دلیل عدم برخورداری فرد از دست کم یکی از شرایط لازم همسر، مناسب نیست. نکته دیگر این که حسن خلق یکی از ارکان مهم ایمان است و به همین دلیل بداخلاقی فرد نشانه ای از ضعف ایمان او نیز محسوب می شود و درجات ایمان افراد به حسن خلق آنها مربوط می شود. حسن خلق در خانواده نیز از ملاکهای دین داری و کمال افراد محسوب می شود بنابراین، اخلاق نامناسب موجب می شود فرد در ویژگی ایمان نیز ناقص باشد.

اخلاق نیک، یعنی صفات و خلق و خویهای پسندیده، در نظر عقل سلیم و شرع مقدس. زندگی زن و مرد در محیط خانوادگی احتیاج به اخلاق دارد؛ زیرا تنها در پرتو قانون نمی توان زندگی کرد و همه انبیا نیز به خاطر زنده کردن اصول اخلاقی مبعوث شده اند.

زندگی مشترک اخلاق نیک و جاذبه های رفتاری می خواهند در کانون گرم خانواده هر دو باید اصول اخلاقی را رعایت کنند و آن اصول عبارتند از: جذابیت های بصری و گیرایی کلامی، نحوه حشر و نشر اجتماعی، برخوردها و رفتارها در شرایط و موقعیت های گوناگون،

توجه به نظافت و بهداشت فردی و پاکیزگی و تمیزی منزل، نحوه غذا خوردن، خوابیدن، آراستگی ظاهر، در

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

نگاه کردن در هنگام سخن گفتن با همدیگر، در ابراز لطف و محبت، در هدیه دادن و هدیه گرفتن، در مهمانی ها و پذیرایی ها، در جشن ها و ترحیم ها، در سفرها و گشت و گذارها، در خریدها و داد و ستدها، تقدم در سلام کردن واحوال پرسى با زیباترین کلام ها و واژه ها، در ابراز دوستی و عشق و علاقه نسبت به

همدیگر، در وقت شناسی و وفای به عهد، در اقامه نماز و روزه گرفتن، در معاشرت با اهل فضل و معرفت والگوهای مطلوب رفتاری و . . .

پیامبر اسلام حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وآله) می فرمایند: هر گاه کسی به خواستگاری نزد شما آمد و دینداری و امانتداری (اخلاق) او را پسندیدید، به او زن بدهید.

۳ برخوردارى از تقوا: سومین صفت لازم برای یک همسر مناسب، برخوردارى از تقوا است

عفت و پاکدامنى، امانتداری، وفای به عهد، تقید به امر به معروف و نهی از منکر، رعایت حقوق دیگران، اجتناب از ظلم و تعدی، حجاب و نجابت و حیا از جمله صفاتی است که می تواند دلیل روشنی در تقوا و دیانت هر شخص باشد.

۴ سلامت جسمی و روانی: سلامت جسمانی و روانی نیز جزء شرایط لازم یک همسر مناسب به شمار می

رود؛ بنابراین، اگر فرد به بیماری جسمی لاعلاج یا بیماری روانی شدید دچار باشد، گزینش او به عنوان همسر، کارکردها و اهداف مورد نظر ازدواج را تأمین نخواهد کرد؛ به همین جهت، فقها در مواردی از نقصان جسمانی و روانی، ازدواج را قابل فسخ می دانند. ب این که خصوصیات جسمانی از دیدگاه اسلامی، از اولویت مشابه با معیارهای دینی و اخلاقی برخوردار نیست. اما به لحاظ اهمیت، این گونه ویژگی ها نیز در منابع دینی مورد توجه قرار گرفته است. با توجه به این که از دیدگاه منابع اسلامی، یکی از کارکردهای مهم تشکیل خانواده، پرورش

سازمان مجاهد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

فرزندان مؤمن است و در روایات از فرزند با تعابیری چون؛ میوه دل، نور دیده، مایه خوش بختی، کسی که انسان را یاری می کند، و نیز مایه ثواب اخروی، و رحمت و غفران الهی یاد شده است،

یکی از ابعاد جسمانی قابل توجه در انتخاب همسر، توانایی باروری وی می باشد. اهمیت این ویژگی تا آنجا در منابع اسلامی مورد توجه قرار گرفته که فرد را از ازدواج با زنی که از جهت خصوصیات گوناگون دینی، اخلاقی و غیره مطلوب تشخیص داده شده، ولی نابارور می باشد، برحذر داشته اند.

به جز چهار صفت یاد شده، سایر ملاکهای اعلام شده، نسبی محسوب می شود؛ بدین معنا که باید آنها را با توجه به سایر ملاکها و بود و نبود یا ضعف و قوتشان، در نظر گرفت. باید توجه داشت که پس از آگاهی از برخورداری فرد از ایمان، تقوا و حسن خلق در حد مطلوب، پاسخ رد به درخواست ازدواج بدون دلیل عرفی یا عقلی قابل توجه، ممکن است موجب بروز مشکلات اخلاقی در بعد فردی و اجتماعی شود؛

از این رو، در کلمات اولیای دین (ع) آمده است وقتی خواستگاری پیدا شد که اخلاق و دین داری او رامی پسندید، زمینه ازدواج با او را فراهم کنید؛ در غیر این صورت، فتنه و فساد بزرگ زمین را فرا خواهد گرفت

فصل سوم: مسئولیت های متقابل زن و مرد برای استحکام بنیان خانواده:

1 تلاش برای سازگاری و تطابق (پذیرش بی قید و شرط)

۲ استمرار روابط مطلوب (معاشرت به معروف)

حقوق و وظایف متقابل زن و مرد:

خانواده از دیدگاه اسلام، واحد کوچک اجتماعی است که اجتماع های بزرگ تر از همین واحدها تشکیل می یابد. این واحد کوچک، از یک زن و مرد تشکیل شده، با تولید فرزند توسعه می یابد. در بین اعضای خانواده ارتباط کامل برقرار است و اهداف و منافع مشترکی دارند. سعادت هر یک از اعضا، به خوش بختی همه اعضا بستگی

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

دارد. زن و مرد بعد از ازدواج باید به فکر مجموع اعضا باشند و تفکر فردی نداشته باشند. ارتباط بین زن و شوهر، مانند دو شریک یا دو همسایه یا دو دوست نیست، بلکه بسیار بالاتر و در حد وحدت است.

چنان چه گذشت؛ اسلام برای ازدواج اهداف و آثاری تبیین کرده است. برای تحقق این اهداف همه اعضای خانواده مسئولیتهای ویژه یا مشترکی دارند و باید روابط خود با سایر اعضا را به گونه ای تنظیم کنند که تا حد توان به اهداف و آثار مورد نظر اسلام در خانواده دست یابند. در این فصل به مسئولیتهای و گونه های روابط در خانواده می پردازیم که در واقع ارکان خانواده از دیدگاه اسلام به شمار می روند.

۱- سازگاری اولیه:

اساس تشکیل خانواده، ازدواج دو بزرگسال با جنسیت های مخالف است. اولین وظیفه این دو، سازگاری و تطابق با یکدیگر است. همانندی و تشابهات زن و شوهر، آنها را به زندگی مشترک برانگیخته است. با وجود این دو شخصیت متفاوت و منحصر به فرد هستند که خلق و خو، عواطف و انگیزه ها و ارزش های ویژه ای دارند. زن و شوهر باید برای سازگاری، بخشی از حقوق مستقل دیگری را بپذیرد. تعالیم اسلام برای تنظیم روابط زن و شوهر توصیه هایی به هر دو دارد که با ابعاد روانشناختی آنها متناسب است.

در کلمات اولیای دین به دو نکته مهم روانشناختی در برخورد با زن اشاره شده است. اولین نکته به تفاوت روانی زن و مرد باز می گردد. ویژگی های روانی و شخصیتی زن با مرد متفاوت است و مرد نباید براساس ویژگی هایی که در خود و سایر مردان می بیند، زن را بسنجد و انتظار داشته باشد که از لحاظ روانی کاملاً با او هماهنگ باشد. اگر مرد بر این شیوه اصرار ورزد، به شخصیت زن ضربه خورده و موجب آسیب روانی او می شود. بنابراین لازم است مرد، زن را با همه ویژگی های مخصوص او بپذیرد و در برخی ابعاد خود را با او هماهنگ سازد. نکته دوم، توصیف زن در کلمات اولیای دین (ع) به ریحانه است. این کلمه به لطافت آسیب پذیری عاطفی و احساسی بودن زن اشاره دارد. در مقابل "قهرمان" که مدیریت، دلیری و پهلوانی از آثار آن است. از تقابل این دو کلمه می توان برداشت کرد که عناصر زیباشناختی، آرامش بخشی و عاطفی در زن غلبه دارد.

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه معاونت فرهنگی

از سوی دیگر مردان نیز به دلیل شرایط ویژه اجتماعی معمولاً بیش از زنان دچار تنیدگی می شوند. زیرا در نظام خانواده از نظر اسلام مسئولیت اداره خانواده در ابعاد مختلف از جمله اقتصادی برعهده مرد است. مردان در جامعه متحمل سختی هایی می شوند که آستانه تحریک پذیری آنها را پایین می آورد. افزون بر این وضعیت درونی خاص مردان زمینه بروز برخی رفتارها از جمله برتری طلبی و پرخاشگری را در آنها فراهم می کند. زن باید این واقعیت روانشناختی مرد را پذیرفته و به نحوی آن را تعدیل کند. تنها به این طریق زنان می توانند مسئولیت مهم حمایت روانی از مردان را در رویارویی با مشکلات ایفا نمایند. به نظر می رسد توجه زن و مرد به ویژگی های طرف مقابل به سازگاری آنها بسیار کمک می کند. به عبارت دیگر خانواده از فردیت های گوناگون تشکیل شده است که با پذیرش اصول اساسی زندگی مشترک و پایبندی به آن در جامعه فراتر گرد آمده اند. عدم شناسایی فردیت و تلاش برای یکسان سازی آمرانه فضای خانواده، هزینه های عاطفی، شخصیتی سنگینی را بر اعضای آن تحمیل می کند که خودبیگانگی اعضا کمترین و فروپاشی خانواده تا بزرگترین پیامد رفتار و نگرش فوق است. سازگاری و تطابق حاصل نمی شود مگر با پذیرش بی قید و شرط و پذیرفتن تفاوت ها چراکه تفاهم در زندگی زناشویی یعنی توانایی تحمل تفاوت ها.

۲- استمرار روابط مطلوب:

پس از سازگاری و تطابق اولیه، استمرار روابط مطلوب و رضایت بخش زن و شوهر از وظایف مهم آنهاست و ملاک مطلوبیت این روابط براساس آیات قرآن معاشرت به معروف است. معروف را آداب و شیوه های رفتاری مناسب در یک جامعه دانسته اند که عقلاً آن را به رسمیت می شناسند یا هر عملی که افکار عمومی آن را رفتاری شناخته شده و مانوس بداند و با ذائقه اجتماعی سازگار باشد.

در متون اسلامی به هر یک از زن و مرد توصیه هایی شده که زمینه ساز رابطه مناسب بین آنهاست.

مسئولیت های مرد در قبال همسرش به چند امر باز می گردد:

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

۱- تامین شرایط اقتصادی

۲- برآورده ساختن نیازهای عاطفی

۳- احترام و بزرگداشت زن

۴- مصاحبت نیکو با او

۵- مدارا و مسامحه در موارد اختلاف

۶- عفو و گذشت نسبت به رفتارهای نامناسب زن در خانواده

۷- برخورد و رفتار مناسب با همسر

از سوی دیگر مسئولیت های زنان در خانواده نیز اهمیت بسیار دارد به گونه ای که براساس تعلیم

اسلام، مهمترین مسئولیت زن پس از تکالیف دینی در قبال همسر اعلام شده است. اساسی ترین

وظایف زن:

۱- تامین نیازهای عاطفی و جنسی همسر که از نظر ارزش، معادل دشوارترین تکلیف دینی مرد

یعنی جهاد شمرده شده است

۲- ابراز عشق و محبت به همسر

۳- پیروی و همراهی همسر البته در چهارچوب شرع

۴- به دنبال رضایت همه جانبه شوهر باشد

۵- صبر و بردباری زن در مشکلات

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

۶- تحمیل نکردن رفتارهایی به شوهر

۷- همراهی کردن در مشکلات اجتماعی و اقتصادی

بر اساس آیات قرآن و وظایف زن و مرد در خانواده برابر است هرچند جامعه ممکن است از زن انتظارات بیشتری داشته باشد.

زن و شوهر باید با یک دیگر مهربان، خوش اخلاق، خوش برخورد، خندان، دلسوز، مددکار، غمخوار، باادب، با انصاف، راست گو، رازدار، امین، وفادار، خیرخواه و خوش رفتار باشند. در احادیث نیز به موضوع حسن معاشرت زن و شوهر تأکید شده است.

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله فرمود:

کامل ترین مردم از جهت ایمان کسانی اند که اخلاقشان نیکوتر باشد.
خوبان شما کسانی هستند که به زنانشان نیک رفتار باشند.

زن و شوهر وظیفه دارند در نظافت، لباس پوشیدن و اصلاح سر و صورت، خواسته های یک دیگر را رعایت کنند. اسلام به زنان توصیه می کند که در خانه و برای شوهر خود آرایش و زینت کنند و بهترین لباس هایشان را بپوشند، نظیف و پاکیزه باشند و بوی خوش استعمال کنند.

مرد نیز همین وظیفه را در مورد همسرش دارد؛ باید نظیف و پاکیزه، خوش بو و خوش لباس باشد، به اصلاح سر و صورتش برسد و در منزل زیبا زندگی کند.

حسن بن جهم می گوید: حضرت موسی بن جعفر علیه السلام را دیدم که خضاب کرده بود. عرض کردم:

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

فدایت شوم، شما هم خضاب کرده اید؟! فرمود: ببله زیرا آمادگی مرد برای زن به عفت او می افزاید. زنانی عفت خود را از دست داده اند، به این دلیل که شوهرانشان، خود را برای آنان آماده نساخته بودند. آن گاه فرمود: آیا تو دوست داری همسرت را در صورتی ببینی که تو خود را بدان صورت بر او آشکار می سازی؟ عرض کردم: نه فرمود همسرت نیز چنین است.

گرچه لذت جویی و ارضای غریزه جنسی تمام هدف ازدواج نیست، لیکن یکی از اهداف مهم و محرک اولی در ازدواج است و در تحکیم بنیاد خانواده و حسن رابطه زوجین تأثیر به سزایی دارد. بنابراین، کام دهی یکی از وظایف زن و شوهر می باشد. زن و شوهر باید برای استمتاع و ارضای غریزه جنسی یک دیگر آماده باشند. هرگاه یکی از آن دو، به استمتاع و عمل جنسی تمایل داشت، دیگری نیز خود را آماده سازد و مانع تراشی نکند. زن و شوهر هنگام عمل جنسی نباید فقط به فکر لذت جویی خود باشد، بلکه به فکر کام دهی و ارضای همسرش نیز باشد. زیرا ارضای غریزه جنسی در حسن رابطه زوجین و تحکیم بنیاد خانواده تأثیر کامل دارد.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

هرگاه یکی از شما به سوی همسر خود رفت، در انجام دادن عمل جنسی عجله نکند.

امام رضا علیه السلام (در ضمن حدیثی) فرمود: زن همان توقع را از تو دارد که تو از او داری. در نتیجه اینکه امور خانواده باید با تفاهم و مشاوره و همکاری زن و شوهر انجام بگیرد، ولی به هر حال، این اجتماع کوچک مانند هر جامعه دیگری بدون یک سرپرست و مدیر باتدبیر و بانفوذ، به خوبی اداره نخواهد شد. اکثر خانواده های بدون مدیر وضع مطلوبی ندارند. بنابراین، یا زن باید مسئولیت سرپرستی و نگه داری خانواده را بر عهده بگیرد یا مرد. ناگفته نماند که منظور از سرپرستی مرد این نیست که با اعمال قدرت و خودمحموری خانواده را اداره کند و فعال مایشاء باشد و به دیگر اعضای خانواده حق اظهارنظر ندهد، زیرا سرپرست و مدیر باتدبیر به خوبی می داند که هیچ مؤسسه کوچک یا بزرگی را با زور و خودمحموری نمی توان اداره کرد، به ویژه کانون خانواده را که باید محل

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

آسایش و آرامش و پرورش کودکان و آینده سازان کشور باشد، بلکه منظور، در رأس امور قرار گرفتن برنامه ریزی صحیح برای اداره خانواده، با مشاوره و تبادل نظر سایر اعضای خانواده و جلب همکاری آنان در اداره امور و تفاهم در حل مشکلات و تصمیم گیری و حرف آخر را زدن در موارد اختلاف است.

مرد وظیفه دارد قدرشناس همسرش باشد و او را نعمتی از جانب خدا بداند. وی را گرامی داشته، با او مدارا کند، لغزش هایش را ببخشد و سخت گیری و لجاجت بازی نکند. اسلام چنین برخوردی را از حقوق زن و وظایف شوهر می داند.

امام سجاد علیه السلام فرمود:

حق همسرت این است که بدانی خدای متعال او را وسیله آرامش و انس تو قرار داده و نعمتی است از جانب خدا بر تو، پس او را گرامی بداری و با وی مدارا کنی. گرچه تو نیز بر وی حق داری، تو باید دل سوز او باشی. زن نیز درباره شوهر خود وظایف بسیار سنگینی دارد که در احادیث به برخی اشاره شده است. همه وظایف در جمله ای کوتاه خلاصه شده و آن، خوب شوهرداری کردن است.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

جهاد زن در این است که خوب شوهرداری کند.

خوب شوهرداری می کند به کسی گویند، که مقام سرپرستی و قیمومت شوهر را می پذیرد و از آن پاسداری می کند. موقعیت او را در خانواده و بین فرزندان نگه می دارد.

در کارهای مهم با او مشورت می نماید. از دستوراتش اطاعت می کند. اگر در موردی خروج از منزل را صلاح

ندانست و اجازه نداد خارج نمی شود. با رفتار خوش و اخلاق نیک و محبت های خود، شوهر را دلگرم و خانه را

سازمان مجاهد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

به کانون صفا و محبت تبدیل می کند. در دشواری ها و گرفتاری ها به یاری شوهر می شتابد و از او دلجویی می نماید. در مورد اموال شوهر امانت دار است و از اسراف و تبذیر و ولخرجی اجتناب می کند. در کارهای خیر او را تشویق می نماید. بهترین لباس خود را در منزل می پوشد و برای شوهر آرایش و زینت می کند و همواره به نیازهای شوهر توجه می کند. در خانه داری و پرورش فرزندان می کوشد. رازدار و امین و مهربان و دلسوز است. درباره چنین زنی می توان گفت: خوب شوهرداری می کند و عملش در ردیف جهاد در راه خدا قرار دارد.

فصل ۴: راهکارهای استحکام بنیان خانواده:

راه کارهای اسلام برای کارایی و رشد مطلوب خانواده:

در مباحث پیشین به دستورهایی از اسلام در مورد خانواده اشاره کردیم که به منزله ارکان خانواده به شمار می رفت. در این فصل، به توصیه هایی می پردازیم که برای کارایی و رشد خانواده ضروری است. در ابتدا به نقش بینشهای دینی در روابط مناسب اعضای خانواده می پردازیم و سپس بحث اخلاق در خانواده را که می تواند بسیار گسترده باشد، به اجمال پی می گیریم و در پایان، توصیه های رفتاری اسلام در مورد خانواده را بررسی می نماییم.

۱ - نقش بینشهای دینی در خانواده:

در بحث گزینش همسر، لزوم همانندی نگرش های دینی زن و شوهر برای تعادل خانواده بررسی شد. افزون بر این، برخورداری زن و شوهر از باورهای دینی مستحکم، در تحکیم روابط اعضای خانواده تاثیر بسزایی دارد و بی بهره ماندن بعضی خانواده ها از این باورها، در همه مراحل، مشکلات متعددی را در پی دارد که قرآن از آن به زندگی سخت و تنگ یاد می کند و این امر می تواند در اثر حرص، ترس و اضطراب باشد؛ از این رو، اعتقادات در زندگی انسان ها نقش مهمی دارد و ترک باور های دینی، آرامش و لذت را از زندگی صلب می کند و موجب

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

اضطراب، حیرت و حسرت می شود، هر چند فرد از مزایای مادی خوبی برخوردار باشد. پژوهش های روان شناختی متعددی تاثیر باورهای دینی بر کسب آرامش و دوری از تنش را نشان داده است.

۱-۱ اعتقاد به خدا:

مهم ترین باور دینی، ایمان به خدا و یکتا پرستی است. توحید و خدا پرستی موجب می شود نگرش فرد به همه هستی و زندگی انسان، هدفدار و معنا دار باشد و در رفتارها با انسجام، وحدت رویه و آرامش عمل کند. باور به خدا، همه رفتارها و زندگی خانوادگی را به سوی کسب رضایت خداوند، سوق می دهد. فردی که خدا را ناظر و همراه خود و حتی از رگ گردن به خود نزدیک تر می بیند، تلاش می کند در برخورد با اعضای خانواده و انجام وظایف خانوادگی، رضایت او را جلب نماید. توجه به عدالت خداوند و اینکه هیچ گونه ظلمی را روا نمیدارد و حق هیچ موجودی را ضایع نمی کند، زمینه شناختی دیگری برای مهار رفتاری اعضای خانواده است. هرچه این حالت قوی تر باشد، مشکلات فرد کمتر خواهد بود، و چنین افرادی به ناظر و داور بیرونی برای حل مشکلات خود نیاز نخواهند داشت. توجه به صفات خداوند، از جمله رحمت و مهربانی گسترده، توانایی نامحدود، حمایت از مخلوقات خود از جمله انسان و کفایت آنها، نیز آثار مثبت بر زندگی فرد و جنبه های خانوادگی او بر جای می گذارد. عطف و رحمت اعضای خانواده نسبت به هم که شعبه ای از رحمت خداوند است، زمینه پیشگیری و حل بسیاری مشکلات است. توکل بر خداوند، یعنی اعتماد و تکیه بر قدرت او در همه امور زندگی، از آثار ایمان به خداست. انسان مومن اداره جهان و همه تغییر و تحولات هستی را در تصرف خداوند و در احاطه اراده او می داند. انسان در رویارویی با مسائل زندگی به دو دسته عوامل نیازمند است: الف اسباب و علل مادی در خارج؛ ب شرایط روانی

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

ویژه ای که موجب رویارویی بهتر با مسائل می شود. توکل بر خدا شرایط دسته اول و دوم را فراهم می کند. گاهی سستی اراده، ترس، غم، اضطراب و عدم اشراف کامل بر موقعیت ها موجب می شود فرد نتواند از روش های مقدور برای حل مشکل بهره برداری مناسب کند. توکل بر خدا باعث تویت ارده و تاثیر کم تر عوامل مخل روانی شده و فرد را در کوشش برای حل مسائل زندگی و رسیدن به تعادل و سازگاری تواناتر می کند. خانواده ها در طول زندگی، با مشکلات متعددی روبه رو می شوند که برخی اقتصادی اند مانند درآمد کم، ورشکستگی یا دزدیده شدن اموال و بیکاری، برخی به سلامت اعضا خانواده مربوط می شوند مانند بیماری، معلولیت و مرگ، و برخی به روابط و مشکلات سازشی باز می گردد. در چنین شرایطی توکل بر خدا به تقویت ارده اعضای خانواده و کوشش بیشتر آن ها کمک می کند. افزون بر این در بن بست ها و شرایطی که به ظاهر همه اسباب و نشانه های مادیاز عدم حل مشکل حکایت می کند، توکل بر خدا روزنه امیدی در برابر افراد می گشاید و گاه مشکلات را از راه های که افراد گمان نمی برند، حل می کند. نکته مهم در خانواده، توصیه متقابل افراد به توکل است که این نکته برای زنان بیشتر اهمیت دارد و مثبت تر ارزیابی شده است؛ زیرا مسئولیت اصلی حل بیشتر مشکلات به ویژه اقتصادی به عهده مرد استو تقویت روحیه او از جانب دیگران اهمیت ویژه ای دارد.

از آثار ایمان به خدا، تسلیم و رضا به مقدران الهی است. پدیدآیی این حالت مبتنی بر فراهم شدن زمینه های شناختی و عاطفی است. فرد باید باور داشته باشد که همه رویدادهای جهان منوط به اذن خداوند نه تنها نسبت به مصالح انسان ها، آگاه تر است، بلکه خیرخواه تر و سعادت طلب تر از خود آنها نسبت به خودشان است؛ بنابراین، همه حوادث در جهت خیر و صلاح انسان ها روی می دهد. تسلیم و رضا به حوادث جهان که براساس خواست خداست، برای انسانی که به امور و ماورای طبیعت باور و به خداوند تعلق عاطفی دارد، امری مطلوب خواهد بود و اگر رضا را در پیش نگیرد، وضعیت دشوارتر میشود. این حالت به ویژه برای حالتی سودمند است که حوادثی روی دهد که تلاش و خواست انسان ها در آن نقشی نداشته باشد. حوادثی مانند زلزله، سیل، بیماری های علاج ناپذیر و

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

مرگ عزیزان، اغلب از حیطة کنترل افراد خارج است. بروز این حوادث خانواده ها را دچار مشکلات سازشی جدی می کند؛ برای نمونه گاه در حادثه ایمانند مرگ، بیماری علاج نا پذیر یا حتی بیماری عادی فرزند، همه اعضای خانواده دچار تنش می شوند. در این حالت ممکن است هر یک از پدر و مادر، دیگری یا اغلب خود را مسئول حادثه بدانند. در برخی خانواده ها چالش های ناشی از بحران والدین یا ناتوانی کودکان تشدید می شود و افزون بر آن ممکن است دوره داغ دیدگی والدین طولانی شود و گاه سالها به طول انجامد. در اینگونه موقعیتها اگر والدین در برابر قضای الهی تسلیم و راضی باشند، رویارویی با این مشکلات آسان تر خواهد شد. حالت رضایت موجب می شود اعضای خانواده مشکلات را در زندگی مثبت و تکامل بخش تلقی کنند و زمینه سازگاری با چنین

حوادث بازگشت ناپذیری را فراهم کرده و اختلافات ناشی از این حوادث را آسان تر حل کنند. در همین رابطه

پژوهشهای متعدد، تاثیر باورهای دینی بر رضایت مندی از ازدواج را تایید کرده است. تحقیقات دیگر، دین را مهم

ترین عامل ثبات و پایداری ازدواج اعلام کرده است.

۲-۱ اعتقاد به رسالت و امامت:

دومین باور دینی که رکن دین داری به شمار می رود، اعتقاد به رسالت های انسانی و از سوی خداوند است که به

عنوان انبیای الهی در تاریخ شناخته شده اند. وصایت و جانشینی انبیاء که در مذهب شیعه به "امامت" معروف است

نیز در راستای تکمیل رسالت انبیاست.

در زندگی انسان، نقش باور به اصل نبوت و امامت به دو بعد، بازمی گردد: اولین بعد، آموزش امور دینی به ویژه زندگی

بر اساس اصول دینی است. راه منحصر به فرد شناخت تعالیم دین، پس از کلام خداوند، سخنان پیامبر (ص) و جانشینان

ایشان است، به گونه ای که حتی استفاده صحیح از کلام خداوند نیز مبتنی بر شناخت و درک سخنان اولیای

دین (ع) است. این بعد از نقش باور به نبوت و امامت، در جای جای مباحث این کتاب روشن شده است و در اینجا به

بعد الگوپذیری از اولیای دین (ع) می پردازیم. اصل همانند سازی که در اصل تقلید و الگوگیری از کودکی در انسان

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

وجود دارد، عامل اساسی یادگیری است، به گونه ای که برای کودکان تقلید از الگوی شایسته، هنگام حل مشکل یا در رویارویی با محیط اطراف، تاثیر بسیار مثبتی دارد. افزون بر این، از میان شیوه های متعددی یادگیری، مشاهده الگو موثرترین و پایا ترین روش هاست. در زمینه چگونگی روابط اعضای خانواده و نوع رفتارها نیز پیروی و همانند سازی با انسان هایی که تعالیم دین به طور کامل در آن ها تجلی یافته، ضروری است. از آنجا که افراد برای یادگیری شیوه رفتار و برخورد مناسب در خانواده، به نمونه عینی رفتاری در همه ابعاد زندگی نیازمند هستند، خواه ناخواه به سوی چنین الگوهایی کشیده می شوند؛ از این رو ارائه نمونه مناسب، برای کارایی بهتر افراد و خانواده ها و رویارویی با مسائل زندگی سودمند خواهد بود. در این باره، قرآن افرادی را که به دنبال کمک معنوی هستند، دعوت می کند که پیامبر (ص) را الگویی نیکو در زندگی در نظر گیرند. همچنین در این جهت، رفتار اولیای دین (ع) از اولین تا آخرین مرحله زندگی خانوادگی درس آموز است؛ مانند گزینش همسر، مهریه و جهیزیه، مراسم ازدواج، آداب و معاشرت در همه ابعاد، روش برخورد با فرزندان، همچنین برخورد با والدین و آخرین دیدارها و توصیه ها در زندگی دنیا، که در ضمن ارائه الگوهای برتر زندگی خانوادگی به آنها اشاره می کنیم.

۳. اعتقاد به زندگی پس از مرگ :

سومین باور دینی که میتواند نقش بسزایی در زندگی انسان ها ایفا کند، اعتقاد به زندگی پس از مرگ، حساب رسی اعمال در روز قیامت، و پاداش و مجازات افراد بر اساس رفتارهایشان است. هرچند اعتقاد بر معاد بر همه ابعاد زندگی انسان ها تاثیر گذار است، در اینجا بیشتر بر جنبه های خانوادگی تاکید می شود. امروزه علی رغم پیشرفت های علمی و کاهش مشکلات زندگی، اضطرابها و نگرانی ها رو به فزونی است. بخشی از این مشکلات در اثر احساس بی هدفی و پوچی در زندگی است. باور نداشتن به زندگی پس از مرگ نیز این مشکل را بیشتر میکند. این امر نیز بر خانواده اثر نامطلوب گذاشته است. در خانواده به علت عدم توجه به اهداف متعالی، به کارکردهای محدود زندگی خانوادگی اکتفا شده و خانواده ها در اثر بی هدفی به راحتی به جدایی و انحلال کشیده می شوند. اعتقاد

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

به زندگی پس از مرگ، خانواده را متوجه اهداف پایداری می کند که موجب پیوند بیشتر اعضای خانواده می شود؛ از این رو در خانواده های برخوردار از این باور با وجود مشکلات شدید مانند معلولیت ها، افراد سال های طولانی از یکدیگر حمایت عاطفی کرده و احساسی رضایت بخش از زندگی دارند.

اثر دوم باور به معاد، ایجاد انگیزه در افراد و تشویق آنهاست. در کلمات اولیای دین (ع) به پاداشها و نعمت های

اخروی اشاره شده که در ازای انجام وظایف خانوادگی به فرد داده می شود. توجه به این نعمت ها و آسایش در

زندگی اخروی، افراد را بر می انگیزد که رفتارهای خود را در جهت کسب این نعمت ها سوق می دهند؛ برای نمونه

آیاتی از قبیل آیات ذیل شوق افراد را در انجام وظایف بسیار تقویت می کند: (شما و همسرانتان در نهایت شادمانی

وارد بهشت شوید. سینی هایی از طلا و جامه هایی در برابر آنها می گردانند و در آنجا آنچه دلها بخواهد و چشمها از آن

لذت ببرد موجود است و شما در آن جاودانید، این همان بهشتی است که بخاطر اعمالی که انجام می دادید وارث آن

شده اید. اثر سوم باور به معاد که بی ارتباط با اثر دوم نیست، نقش آن در مقابله مناسب با مشکلات است. خانواده

ای که به فقدان عزیزی یا معلولیت گسترده یا مشکلات بسیار شدیدی اقتصادی دچار می شود، در محدوده زندگی

دنوی، کمتر چیزی مانند باور به معاد می تواند فرد را در رویارویی مناسب با مشکل و کسب آرامش روانی یاری

دهد. اساسا برخی از مشکلات جبران ناپذیر است و افراد تنها با توجه به پادشهای زندگی اخروی می توانند خود را

آرامش بخشند؛ برای مثال، به چند مورد از پاداش های اخروی که در اثر مشکلات خانوادگی به افراد داده می

شود، اشاره کنیم: در مورد مشکلات اقتصادی جملات زیر قابل توجه است: ((مصیبتها هدیه های خدایند و تنگدستی

در خزانه خداوند نگهداری می شود))؛ ((تهی دستان شیعه و خانواده آن را حقیرن شمارید؛ زیرا هر مردی از آنان به

اندازه افراد یک قبیله {بزرگ} شفاعت می کند))؛ ((خداوند در روز قیامت به مومنان تهی دست، با نگاهی پوزش

خواهانه می نگرد و می فرماید: به عزت و جلالم سوگند، من شما را در دنیا از روی خواری و بی اعتنائی و تهیدست

نکردم، اکنون ببینید به جای دنیا به شما چه دادم.))

در مورد داغدیدگی در مرگ فرزند نیز به پیامدهای اخروی مانند کشیده شدن حصار محکمی در مقابل فرد که او

سازمان مجاهد دانشگاهی استان کرمانشاه معاونت فرهنگی

را از جهنم حفظ می کند، یا واجب شدن بهشت بر او اشاره شده است همچنین آمده است که هرکس هنگام مصیبت به خدا پناه برد و بازگشت مصیبت های کوچک را بزرگ بشمارد، دچار مصیبت های بزرگتری میشود.

در مورد بیماری نیز آمده است ((شبی را از بیماری یا درد نخفتن، برتر و اجرش بزرگتر از یک سال عبادت است)).

((هرکس سه روز بیمار شود و از آن به هیچ یک از عیادت کنندگانش شکوه نکند، گوشت و خونی بهتر جایگزینش کنم؛ پس او را بدون گناه عافیت بخشم یا به جوار رحمت خود برم)).

در مورد پرستاری و کمک به بیماری آمده است: فردی که یک شبانه روز در کنار بیماری بماند، خدا او را با ابراهیم

خلیل (ع) محشور می کند و او به سرعت برق از پل صراط می گذرد. کسی که نیاز مریضی را برآورده سازد مانند

روزی که از مادر متولد شده از گناهان خارج می شود. همچنین کسی که غذای مناسب میل بیمار به بخوراند، خدا

او را از میوه های بهشتی، تغذیه نماید. همه این تشویق ها که بیشتر به زندگی اخروی مربوط می شود، اعضای خانواده را بر می انگیزاند که در شرایط دشوار که گاه جبران تلاشها در زندگی دنیا ممکن نیست، با شوق به مساعدت دیگران بپردازند، و تا حدی خود را تسلیت داده و آرامش بخشند.

اثر چهارم باور به معاد نقش مهار کننده و باز دارنده آن است. بسیاری از مشکلات خانواده به عدم مهار رفتارهایی

باز می گردد که افراد را به تعدی به حقوق یکدیگر، تحمیل به دیگران و پرخاشگری های می کشاند. باور به معاد و

یاد آوری عواقب بد بعدی به حقوق دیگران و عدم انجام مسئولیتها، افراد را تا حدی از رفتارهای نامناسب باز می

دارد. در این باره، قرآن به افراد باورمند هشدار می دهد که خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن سنگ و

انسانهاست، حفظ کنند؛ برای نمونه، یکی از آثار بدخلقی در خانواده فشار روحی در عالم برزخ است، به گونه ای که

حتی اگر فرد در ابعاد دیگر زندگی به وظایف خود عمل کند، ولی در خانواده رفتار نامناسب بروز دهد، در عالم برزخ

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

دچار فشار و سختی شدید می شود. همچنین در کلمات اولیای دین (ع) به عواقب بد رفتاری با همسر اشاره شده است که توجه فرد به این عواقب ناخوشایند در زندگی اخروی، می تواند او را تا حدی از رفتار نامناسب باز دارد.

2- نقش صفات اخلاقی در استحکام بنیان خانواده:

در بحث مسئولیت های زن و شوهر در خانواده، به خوش اخلاقی و لزوم آن در خانواده اشاره شد. در این جا برخی صفات اخلاقی که در روابط مناسب اعضای خانواده و تعالی آن موثر است، بررسی می شود.

۱- صداقت:

صداقت از صفات موثر در روابط خانواده است که زمینه اعتماد است که زمینه اعتماد و برقراری رابطه به شمار می رود. صداقت در تحلیل روان شناختی به گفتار و رفتاری اطلاق می شود که فرد انگیزه و قصدی مغایر با مفاد گفتار و رفتارش نداشته باشد؛ به بیان دیگر، فر با صراحت و روراستی و وضوح صحبت می کند. هنگامی که فرد در ارتباط کلامی یا بدنی صداقت نداشته باشد، ارتباطی متعارض یا دوسطوحی برقرار می شود، به گونه ای که مفاد سخن فرد چیزی است و بقیه وجود او چیز دیگری بیان می کند، یا انگیزه و قصد او امری دیگر است.

در این حالت، مخاطب به مفاد کلام یا رفتار فرد پاسخ می دهد، ولی هنگامی دریافت انگیزه فرد امری دیگر است در واکنش به رفتار یا گفتارهای بعدی او سردرگم می شود؛ گاه به کلام و رفتار او توجه می کند و از انگیزه او غفلت می کند و گاه به دلیل توجه بیشتر به انگیزه های احتمالی، به واکنش های نامناسب دست می زند. این گونه ارتباط، از مشخصه های خانواده های آشفته است. عدم صداقت در زن یا شوهر، فضای خانواده را به بی اعتمادی و بدبینی می کشاند و زمینه اختلاف را فراهم می کند. اولیای دین (ع) به دلیل تاثیر دروغگویی در تخریب اعتماد در

روابط بین فردی، بر صداقت و دوری از زمینه اعتماد مقابل و در نتیجه، رابطه دوستانه و صمیمی را فراهم می کند؛ بنابراین، این، برای بالندگی و سلامت در روابط خانواده باید روابط کلامی و بدنی (آهنگ صدا، وضعیت بدنی افراد نسبت به

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

هم، تماس های چشمی یا نگاه ها و حرکت بدن) به صورت مستقیم، روشن و صریح باشد، بلکه با انگیزه و حالات نا هشیار او نیز مطابق باشد و در حقیقت، همه ابعاد روان شناختی فرد یک چیز را نشان می دهد. چنین ارتباطی به اعضای خانواده امکان می دهد که درستی و تمامیت، تعهد، صداقت، شایستگی و خلاقیت داشته باشند و با مشکلات به طور مناسب برخورد کنند.

۲- خوش بینی :

خوش بینی از صفات اخلاقی موثر در خانواده و بر اعتماد متقابل استوار است. خوش بینی و گمان نیکو نسبت به یکدیگر، نسبت به حوادث و مسائل زندگی و نسبت به خداوند در سلامت خانواده نقشی مهم دارد. در زندگی خانوادگی خوش بینی در پیش گیری و حل بسیاری از مشکلات موثر است. برای پدید آیی حالت خوش بینی، زن و شوهر باید در ابتدای زندگی نهایت تلاش خود را برای شناخت یکدیگر و آگاهی از برخورداری هر یک از شرایط لازم، مصروف نمایند و افزون بر این، موازین اخلاقی را در همه رفتارها رعایت کنند. اعضای خانواده با به دست آوردن این شرایط و در سایه اعتماد متقابل می توانند در جهت دوری از بدگمانی و ایجاد خوش بینیدر یکدیگر تلاش کنند. در متون دینی بر خوش بینی نسبت به برادران دینی و تفسیر و تعبیر رفتار آن ها به بهترین وجه تاکید و به صراحت از افراد خواسته شده از بدگمانیدوری کنند؛ زیرا برخی از گمانها گناه است و ضمن خارج کردن فرد از محدوده مجاز دینی زمینه رفتار و گفتارهای نامناسب در حق دیگران را پدید می آورد. در خانواده نیز زن و شوهر و فرزندان باید از بدگمانی نسبت به هم خودداری کنند. قضاوت و گمان نسبت به افراد باید به خوش بینی نسبت به هم روی آورند. یکی از مشکلات روابط بین فردی عدم درک انگیزه ها و مقاصد طرف مقابل است. در این حالت گاه افراد تفسیر و برداشتی نادرست از یک رفتار دارند و در حالی که بر اساس اصول اسلامی باید یک رفتار را به بهترین وجه تفسیر کرد. بدیهی است تلاش اعضای خانواده برای کاهش برداشت های منفی از رفتار های یکدیگر، زمینه ای برای درک مناسب و روابط بهتر فراهم خواهد نمود. فضای روان شناختی خانواده باید به گونه

سازمان مجاهد دانشگاهی استان کرمانشاه معاونت فرهنگی

باشد که افراد بیشتر به جنبه های مثبت یکدیگر توجه کرده و نکات منفی را بیش از حد بزرگ نمایی نکنند. همین امر زمینه خوش بینی افراد به هم فراهم میکند.

خوش بینی نسبت به مسائل زندگی و تبیینهای خوش بینانه از حوادث ناخوشایند نیز در توانایی رویارویی بامشکلات تاثیر می گذارد. در مقابل، تبیینهای بدبینانه ممکن است افرار را دچار حالت های عاطفی منفی و در نتیجه، بازداری ایمنی کند. در این حالت، احتمال بروز بیماری های جسمی نیز بیشتر میشود. خوش بینی فرد را به تلاش برای طراحی نقشه هایی برای حل مشکل سوق می دهد. فرد با عمل به این نقشه ها، انتظار دارد امور غلبا مطابق نظر او پیش رود و همین امر کوشش او را مضاعف می کند؛ بنابراین، می توان گفت دیدگاه مثبت در زندگی با تاثیر در حالات عاطفی، روابط اعضای خانواده با یکدیگر را بهبود می بخشد.

بعد سوم خوش بینی که در متون اسلامی با عنوان خوش گمانی نسبت به خداوند از آن یاد شده، نیز بر زندگی خانواده تاثیر مثبتی دارد. فرد معتقد به خداوند، او را در همه امور جهان و زندگی انسان ها بسیار تاثیر گذار می داند، حال اگر نسبت به خداوند خوش بین نباشد و بیشتر ناامیدی در او پدید آید در همه مسائل زندگی در مانده خواهد شد و هیچ رفتار مثبت و مفیدی نمی تواند انجام دهد؛ از این رو، بدبینی به خدا از بدترین گناهان شمرده شده است و اولیای دین (ع) به طرق مختلف افراد را به خوش بینی نسبت به خدا تشویق کرده اند؛ برای مثال، گفته شده است: اگر کسی به خدا گمانی نیکو داشته باشد، خداوند نیز مطابق گمان او، شرایط را برایش فراهم می کند.

۳- قناعت:

قناعت و دوری از تجمل گرایی تاثیر مهمی بر زندگی دنیوی و اخروی دارد ((. به اندازه بود باید نمود)) ما، در زندگی زناشویی باید یاد بگیریم که پای خودمان را اندازه گلیممان دراز کنیم و به تعبیر شاعر ((چو دخلت نیست خرج آهسته تر کن))

قناعت باعث می شود ما برای کسب درآمد بیشتر خود را به زحمت و مشقت غیر ضرور نیاندازیم. در متون دینی

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

بیشتر به زنان سفارش شده است که قناعت پیشه کنند چون معیشت خانواده بر عهده مرد است و وی فشار روانی بیشتری متحمل می شود.

قناعت فرد را از حسرت و غم نجات می دهد و به عزت نفس افراد کمک می کند و در نهایت زندگی به کام فرد گوارا می شود.

۴- صبر :

از دیگر ویژگی های همسر مناسب که باعث استحکام بنیان خانواده می شود صبر است . صبر یعنی بردباری و تحمل در برابر مشکلات خانواده.

بی تابی و عدم مهارت، فرد را دچار تنش می کند در حالی که فرد با صبر می تواند به موفقیت برسد هرچند در زمانی طولانی باشد. اعضای خانواده باید همدیگر را به صبر دعوت کنند ((و تواصو بالصبر)) ((استعینو بالصبر و صلاه))

۵- سخاوت :

سخاوت و روحیه گشاده دستی از صفات بسیار موثر اعضای خانواده به ویژه مرد است . بدترین مردها بخل ورزان معرفی شده اند.

بخل در کلمات اولیای دین (ع) در بردارنده همه عیوب زشت دانسته شده به گونه ای که حتی جوان سخاوتمند و آلوده به خطا نزد خداوند از پیر عابد بخل ورز محبوب تر است.

تعالیم اسلام بین زن و شوهر در مورد صفت سخاوت و بخل فرق گذاشته است و از زن انتظار سخاوت ندارد . این امر بخاطر آن است که زن در مخارج بیشتر دقت کند.

3- نقش آموزه های رفتاری در استحکام بنیان خانواده :

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

سومین راهکار اسلام برای تقویت و استحکام بنیان خانواده پس از باورهای دینی (توحید نبوت معاد) و توصیه های اخلاقی (صداقت خوشبینی قناعت صبر سخاوت)، استفاده از آموزه های رفتاری برای کارایی بیشتر خانواده است که شامل ۱: روابط کلامی ۲: روابط غیر کلامی ۳: محیط خانه ۴: اداره امور خانواده ۵: عبادت در خانواده، می باشد.

۱- روابط کلامی:

احترام زن و شوهر

در این باره بزرگان دین اسلام نظرهای مختلفی دارند:

پیامبر گرامی اسلام (ص) فرمودند:

بازنان خوش گفتار و نیکو سخن باشید تا ایشان هم خوش کردار و نیکو رفتار شوند

و امام علی (ع) میفرمایند:

اگر به کسی احترام نهدی در حقیقت به خودت احترام نهاده ای و حیثیت خویش را با آن آراسته ای، بنابراین به

خاطر خوبی و احترامی که به خودت کرده ای از دیگری انتظار سپاسگذاری نداشته باش

و از حضرت زهرا (ع) نقل است:

بهترین شما (مردان) نرم خوترین شماست و آن که گرامی ترین رفتار را با همسرش داشته باشد.

ابراز عشق و محبت

سلام کردن و خداحافظی

سپاسگذاری و قدر دانی از شریک زندگی خود

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

تعریف و تمجید از همسر

مراقبت از زبان داشتن

۲- روابط غیر کلامی:

خوش اخلاق بودن

روی باز و چهره گشاده داشتن

خوش رفتاری با خانواده

احسان و خدمت بی قید و شرط به یکدیگر

تقدیم هدیه در موقعیتهای مناسب

توجه به خواسته ها سلیقه ها و تفاوت های یکدیگر

دوری از آزار رساندن به همسر

دوری از سخت گیری های بیمورد

نادیده گرفتن خطاها

کتمان اسرار زندگی

رعایت عدالت و انصاف در روابط و رفتارها

اجتناب از فحش و ناسزا

پاسخ بدی با خوبی نشان دادن

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

پرهیز از تهدید و توجه به معاشرت خوب

اجتناب از گوشه و کنایه و طعنه زدن

پرهیز از سروصدا و بلند صحبت کردن

پرهیز از شوخی های زشت و نابجا

صداقت داشتن

رعایت ادب در برخوردها

احترام به بستگان همسر

کنترل خشم و عصبانیت

پذیرفتن عذر کوتاهی

انعطاف پذیری در زندگی

تعديل خواسته ها و توجه به توان همسر

پرهیز از خود رایي و انجام مشورت

تواضع و فروتنی در روابط و رفتارها

دوری از فخر فروشی و خود پسندی

نصیحت و خیر خواهی نسبت به یکدیگر

وفای به عهد داشتن

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

پرهیز از قهر و جدایی و داشتن روابط عاشقانه

اجتناب از بحث و جدل

از بین بردن سریع اختلافات

مثبت اندیشی در زندگی

دوری از بدبینی در برخوردها

تنظیم موج فکری در روابط

پرهیز از مطلق گرایی در زندگی

توجه به انتقاد مناسب و سازنده

۳- محیط خانه:

توجه به آراستگی و زیبایی

در احادیثی از امام علی (ع) نقل است:

آرایش در خانه از اخلاق اهل ایمان است

همیشه خود را واریسی کنید خدا بنده کثیفی را که موجب آزار هم نشین است دشمن دارد.

و از امام صادق (ع) روایت است:

خداوند زیبایی و آراستن را دوست دارد.

همچنین امام رضا (ع) میفرمایند:

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

نظافت و تمیزی از اخلاق پیامبران است.

۴- اداره امور خانواده:

ارزش کار مرد در خانه:

پیامبر خدا(ص) به نقل از خداوند برای مولی علی(ع) فرمودند:

یاعلی یک ساعت در خدمت عیال در خانه از عبادت هزار سال و هزار حج و هزار عمره بهتر است و از هزاربنده آزاد کردن و هزاربار به جنگ رفتن و عیادت هزارمريض و هزار نماز جمعه و هزار تشییع جنازه بهتر است و بهتر است از هزار گرسنه سیر کردن و هزار برهنه پوشاندن و هزار اسب در راه خدا فرستادن و هزار دینار به مساکین تصدیق کردن و از خواندن تورات و انجیل و زبور و فرقان بهتر است. و از دنیا بیرون نمیروود تا جای خود را در بهشت بنگرد. یاعلی هرکس از خدمت عیالش بدش نیاید بی حساب داخل بهشت میگردد. یاعلی خدمت عیال نمیکند مگر صدیق یا شهید یا مردی که خدا برای او خیر دنیا و آخرت را بخواهد.

ارزش کار زن در خانه :

در این باره پیامبر گرامی اسلام(ع) میفرماید:

هر زنی که هفت روز شوهرش را خدمت کند خداوند هفت دردوزخ را به روی او بندد و هشت در بهشت را به رویش گشاید تا از هر در که خواهد وارد شود . فرمود: هیچ زنی نیست که جرعه ای آب به همسرش بنوشاند مگر آنکه این عمل او برایش بهتر از یکسال باشد که روزهایش را

سازمان مجاهد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

روزه بگیرد و شبهایش را به عبادت سپری کند.

امام صادق (ع) میفرمایند:

ام سلمه از رسول خدا درباره فضیلت خدمت کردن زنان به شوهرانشان پرسید آن حضرت

فرمود: هرزنی که در خانه شوهر خود به قصد مرتب کردن آن چیزی را جابجا کند خداوند به او

نظرافکند و هرکه خداوند به او نظر افکند عذابش نکنند.

همچنین از امام کاظم نقل شده است:

جهاد زن خوب شوهرداری است

۵- عبادت در خانواده:

الف: تقویت روابط کلامی و غیر کلامی

ب: توجه به محیط خانه و اداره خانواده با تقسیم کار عادلانه

روش زندگی حضرت علی (ع) و فاطمه (س)

ائمه معصومین (ع) نیز در برخورد با همسران خود، رسم و شیوه پیامبر (ص) را در پیش گرفتند. حضرت

علی (ع) آب و هیزم خانه و جارو و نظافت آن را بر عهده می گرفت و همسر ایشان فاطمه زهرا (س) آرد.

کردن، خمیر و پخت نان را انجام می داد. افزون بر همکاری، حضرت علی (ع) در امور خانواده و مسائل مهم

با فاطمه زهرا (س) مشورت می نمود و فاطمه (س) نیز در نهایت تواضع با ایشان همراهی می کرد. این زن و

مرد متعالی که بزرگترین اولیای خدا از خانواده ایشان پدید آمدند، در خانه کوچکی زندگی می کردند که

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

دارای وسایل ساده در حد مردم طبقه پایین جامعه آن روز بود. اعضای این خانواده عبارتند از: حضرت علی (ع)

که در قرآن جان پیامبر (ص) معرفی شده است، فاطمه (س) که پیامبر (ص) او را بهترین زنان جهان

می خواند و حسن (ع) و حسین (ع) که در قرآن فرزندان رسول خدا و در کلمات پیامبر (ص) سالار جوانان

اهل بهشت شمرده شده اند و زینب (س) و ام کلثوم (س) که پیام رسانان حماسه کربلا بودند. قرآن در موارد

بسیاری این خانواده را می ستاید. این خانواده در رفتارها برخوردها می تواند برای خانواده ها بهترین سرمشق باشد که تا حد امکان خود را به صفات و شیوه های رفتاری آنها نزدیک کنند.

در برخورد با فرزندان و پرورش آنها شیوه های رفتاری این خانواده سرمشق و نمونه بود. حضرت فاطمه (س) در برآورده کردن نیازهای مادی فرزندان و مراقبت از آنها نهایت سعی را داشت و در بسیاری موارد از نیازهای خود چشم پوشی می کرد. در مورد نیازهای عاطفی، اصل احترام و خطاب مهربانانه را رعایت و آنان صدا می کرد. همه حرکات و رفتار و حضور و غیاب فرزندان را زیر نظر « نور چشمان و میوه دل » را با عنوان داشت. بازی با فرزندان در این خانواده، مورد توجه بود. فاطمه (س) و علی (ع) با فرزندان کوچک خود همیازی می شدند و با وجود همه مسوولیتها مشکلات اجتماعی، از ایجاد نشاط و شادمانی در کودکان غفلت نمی کردند. حضرت علی (ع) نه تنها با فرزندان خود بازی می کرد، بلکه با کودکان بی سرپرست نیز به بازی می پرداخت و این در زمانی بود که فرمان روایی یک کشور بزرگ را بر عهده داشت. برقرای عدالت بین فرزندان نکته دیگر مورد توجه بود.

در این خانواده مسائل معنوی، دعا و تربیت دینی فرزندان، و اسباب معنوی حل مشکلات و مسائل زندگی مورد اهتمام بود. ایثار در خانواده و نسبت به دیگران، در این خانواده در درجه بالا قرار داشت، تا آنجا که خداوند در سوره ی انسان آنان را داراری مرتبه بالایی از درجات دنیوی و اخروی معرفی می کند و از خود آنان غذای خود را با وجود نیازمندی، به مسکین و یتیم و اسیر می دهند و: « گذشتگی آنها ر ارج می نهدفاطمه. » می گویند: ما شما را به خاطر خدا اطعام می کنیم و هیچ پاداش و سپاسی از شما نمی خواهیم زهرا (س) در دعا کردن، دیگران را مقدم می کرد و به فرزندان نیز این را می آموخت.

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

برای یک زن مهم ترین شب زندگی، شب عروسی است و توجه به لباس و زینت در آن شب، مهم ترین چیز است. فاطمه زهرا (س) در شب عروسی لباس نو خود را به فقیری که درب خانه آمده بود، و پیراهن کهنه ای می خواست، هدیه داد تا همه زنان را به خوشی ها و لذتهای معنوی زندگی رهنمون سازد.

آشنایی با برخی از مهارتهای همسررداری

۱. شاد باشیم: شاد بودن همیشه ارزشمند است، پس سعی کنیم خود را خوشحال و سرحال نشان دهیم تا خستگی را از تن شریک زندگی خود دور کنیم.

۲. صبور باشیم: اگر رفتار همسرمان را خوشایند نم دانیم بهتر است با حوصله و تأمل و در شرایط مناسب او را از چگونگی رفتارش آگاه کنیم.

۳. منطقی رفتار کنیم: مسایل را منطقی و درست بررسی کنیم و بجای منافع شخصی، مصالح زندگی مشترک را در نظر بگیریم و بی طرفانه قضاوت کنیم.

۴. کم توقع باشیم: از همسرمان آن قدر انتظار داشته باشیم که بتواند به انتظارات پاسخ بدهد.

۵. مثبت نگر باشیم: با بیاد آوردن لحظات شیرین زندگی بد بینی را از خود دور کنیم، به رفتارهای خوب همسرمان بیشتر بیندیشیم و جنبه های خوب زندگی را فراموش نکنیم.

۶. خوش بین باشیم، داشتن نگاه خوش بینانه به زندگی و اطرافیان باعث ایجاد آرامش و بذل محبت و عاطفه می شود.

۷. یکدل باشیم: درک متقابل موجب ایجاد تفاهم می شود و یکدلی به وجود می آورد.

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

۸. شنونده خوبی باشیم: هنگامی که همسرمان با ما صحبت می کند حتی الامکان به چشمان او نگاه کنیم و

یا با اشاره و سرتکان دادن نشان دهیم که به حرفهای او توجه داریم.

۹. مشوق همسر خود باشیم: برای رفتارها و صحبت های همسرمان ارزش قائل شویم و با یادآوری موقعیت های موفق گذشته او را تشویق کنیم تا آینده بهتری داشته باشد.

۱۰. به پیشرفت یکدیگر اهمیت دهیم: آنقدر صمیمی باشیم که پیشرفت و ترقی همسرمان یکی از آرزوهای ما باشد، در حقیقت اولین کسی که از این پیشرفت سود می برد ما هستیم.

۱۱. خوش قول باشیم: برای حرفها و قول های خود ارزش قائل شویم و خود را در مقابل آنها مسؤول بدانیم خوش قولی نشانه احترام به خود و همسر است.

۱۲. به شخصیت همسرمان احترام بگذاریم و حرمت یکدیگر را نزد خانواده و دوستان و ... حفظ کنیم.

۱۳. ارتباط کلامی و عاطفی خود را حفظ کنیم: سعی کنیم با همسر خود درباره مسایل مختلف گفتگو کنیم. صحبت کردن بهترین راه آگاهی از افکار و احساسات همسر می باشد.

۱۴. با یکدیگر مهربان باشیم: همسرمان را جزئی از وجود خود بدانیم، خوبی هایش را بازگو کنیم، برایش خوبی خواهیم و در راه کمک به همسرمان تمام تلاش خود را بکار ببریم با مهربانی می توانیم مالک قلبهای یکدیگر باشیم و رابطه گرم و صمیمی برقرار کنیم.

۱۵. محبت پذیر و قهر گریز باشیم: منش توأم با مهربانی و دوری از قهر و کینه صفت همسران فداکار است. تلاش کنیم که آینه زندگیمان شفاف و بدون غبار کدورت باشد.

۱۶. راستگو باشیم: صداقت و راستی از بهترین سرمایه های زندگی مشترک است. هرگز نباید به دروغ و

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

نیرنگ متوسل شویم حتی اگر حقیقت به نفع ما نباشد. فراموش نکنیم که دروغ پایه های زندگی را سست می کند.

۱۷. محیط خانواده را با صفا کنیم: فضای عاطفی خانواده باید چنان مطلوب و دوست داشتنی باشد که

همسرمان در آن احساس رضایت خاطر کند و از امنیت روانی برخوردار باشد.

۱۸. به ارزشهای دینی، اخلاقی و خانوادگی پایبند باشیم: ارزشها از ارکان و ستونهای اصلی خانواده محسوب

می شوند و مقید بودن به ارزش ها موجب دوام و استحکام خانواده می شود و اصالت آن را حفظ می کند.

۱۹. به نیازهای همسر توجه کنیم: رفتار دلنشین و توأم با متانت موجب می شود خواسته های خود را به

راحتی بیان کند.

۲۰. بهداشت روانی همسر را تأمین کنیم: در سایه سلامت جسمی و روانی می توانیم به هدفهای خود

برسیم، بنابراین باید به رفتار او توجه نماییم و از افسردگی و خمودیش جلوگیری کنیم.

۲۱. با یکدیگر مشورت کنیم: هر یک از همسران باید حق داشته باشند نظر و پیشنهاد خود را بیان کنند. با

مشورت کردن، راه رسیدن به زندگی سالم کوتاهتر می شود.

۲۲. قدر شناس باشیم: از همسرمان به خاطر انجام وظایف، مسؤولیت ها و همکاریهایش قدردانی کنیم برای

ابراز سپاسگزاری و تشکر به کلمه های خاصی نیازمند نیستیم.

۲۳. احساس مسؤولیت داشته باشیم: هر یک از همسران باید خود را در مقابل کاری که بر عهده گرفته اند

متعهد بدانند و از انجام دادن آن شانه خالی نکنند.

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

۲۴. برنامه ریزی کنیم: در حقیقت برنامه ریزی به زندگی خانوادگی نظم و سامان می بخشد.

۲۵. الگوی خوبی باشیم: طوری رفتار کنیم که الگوی رفتاری مناسبی برای همسر و فرزندان خود باشیم.

۲۶. خود را به جای همسرمان بگذاریم: دنیا را از دریچه نگاه او ببینیم و از خود بپرسیم

اگر من جای او بودم چه می کردم؟

۲۷. به خواسته ها و افکار یکدیگر احترام بگذاریم: فراموش نکنیم که ازدواج پیمان هم کاری و تشریک مساعی است.

پس اگر در تمام امور زندگی « (خیرالامور اوسطها . ۲۸ » میانه رو متعادل باشیم: حضرت علی (ع) فرموده اند

خوردن ، خوابیدن، مسافرت و حتی محبت کردن. اعتدال را رعایت کنیم کمتر دچار مشکل می شویم.

۲۹. با جملات زیبا از همسر خود دلجویی کنیم: یک جمله شورانگیز می تواند طوفانی از خشم و غضب و

نفرت را خاموش کند و بنای زندگی را از خطرات گوناگون دور سازد.

۳۰. روابط زناشویی را بسیار مهم بدانیم: عدم توجه به این روابط موجب ایجاد مشکلات مختلف خانوادگی،

روحي و روانی برای هر یک از طرفین می شود و زندگی را با خطرهای جدی روبرو می کند.

۳۱. به همسر خود بگوییم که من به خاطر عشق به تو همه سختیهای زندگیمان را میپذیرم. چنین جملاتی

باعث دلگرمی او می شود.

۳۲. همسر خود را راضی کنیم: باید طوری رضایت همسرمان را جلب نماییم که مطمئن باشیم هیچوقت ما

را ترک نمی کند و یا در هیچ مشکلی ما را تنها نمی گذارد.

۳۳. با متانت و صداقت قبول کنیم که در بعضی از کارها همسرمان شایسته تر است.

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

۳۴. برای سخن و پیشنهاد همسرمان احترام قائل شویم و خود را عقل کل ندانیم باور داشته باشیم که

همیشه همه چیز را همگان دانند.

۳۵. سختی ها و مشکلات محیط کار را در حد ضرورت با همسرمان در میان بگذاریم: همفکری بار مشکلات

را سبک تر می نماید.

۳۶. فرمان ندهیم نباید خانه را به پادگان تبدیل کنیم متوجه باشیم که خانه کانون عشق و محبت است نه

محل یکه تازی و خشونت.

۳۷. تعصبات غلط و افکار مزاحم را از خود دور کنیم افکار مزاحم مانند خوره، سلامت روانی انسان را از میان

می برند. بهتر است به جای اعمال تعصبات دست و پا گیر انرژی خود را صرف توجه به همسر و خانواده

نماییم.

۳۸. از ازدواج خود اظهار پشیمانی نکنیم زندگی و روابط خود را با دیگران مقایسه نکنیم و از یاد نبریم که

زندگی هر کسی مطابق سلیقه و عقل و درایت او اداره می شود.

۳۹. روی نقاط ضعف همسر خود انگشت نگذاریم هر فردی ممکن است در موارد مختلف دچار ضعف باشد

آشکار کردن و بزرگ جلوه دادن این نقاط ضعف موجب ایجاد کدورت می شود. هرگز نباید از نقطه ضعف ها

به عنوان اسلحه ای برای سکوت یا شکست دادن همسر استفاده کنیم.

۴۰. مقابله به مثل نکنیم از رفتارهای تلافی جویانه بپرهیزیم و سعی کنیم به جای مقابله به مثل، رفتار

مناسب را به او یادآوری نماییم.

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

راههای افزایش صمیمیت و نفوذ فرد در قلب همسر خود:

۱. همسران را با دیگران مقایسه نکنید.
۲. عشق خود را به همسران اثبات کنید
۳. روزهای مهم زندگی او را در تقویمتان یادداشت کنید
۴. به همسران نگاه و توجه کنید
۵. عشق خودتان را بر زبان آورید
۶. زنان نیاز به صحبت کردن دارند
۷. صحبت‌های همسران را ترجمه کنید
۸. احساسات خود را نشان دهید
۹. بانام های خودمانی او را صدا بزنید
۱۰. از او عکس بگیرید .
۱۱. به او استراحت هدیه بدهید
۱۲. یک روز که او کار دارد مرخصی بگیرید
۱۳. بدون هیچ مناسبتی برایش هدیه بگیرید
۱۴. قرار نهار یا شام باهم بگذارید
۱۵. شام بخريد و به خانه بياوريد.
۱۶. به او آرامش بدهید
۱۷. باهم غذا بپزید
۱۸. از او تعریف و تمجید کنید

سازمان جهاد دانشگاهی استان کرمانشاه
معاونت فرهنگی

۱۹. درهمه جایادداشت بچسبانید

۲۰. برایش شعر بخوانید

۲۱. برای همسرت مهمانی بگیرید

۲۲. دیرآمدن به منزل را به او اطلاع دهید

۲۳. مدیریت اقتصادی خانواده را به زنان بسپارید

۲۴. هرگز به حالت قهر به رختخواب نروید

۲۵. درمیهمانی فقط به همسرتان توجه نشان دهید و همه ی حواستان به او باشد

۲۶. چشم پاکی خود را به او ثابت کنید

۲۷. نیاز و نیایش های خود را به موقع انجام دهید این کار باعث اعتماد بیشتر آنان و نفوذ مهر الهی

در قلب همسر شما می شود

۲۸. کتاب دیوان حافظ تهیه کنید و شما باهم به خواندن شعرهای آن پردازید

راستی مگر خداوند متعال در سوره ی بقره آیه ۱۸۷ تاکید نکرده اند آنها لباس شما هستند و شما لباس آنها هر دو زینت و سبب حفظ یکدیگرند.

سازمان جہاد دانشگاہی استان کرمانشاہ
معاونت فرهنگی

تور دلتان گرم و کوچہ های زندگیتان پر موسیقی باد

معاونت فرهنگی سازمان جہاد دانشگاہی کرمانشاہ

